

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Chronologiae Veteris Testamenti Accvratvm Examen
Augustißimæ, Invictissimæq[ue] Domui Austriacæ
Dicatvm**

Philippi, Henricus

Coloniae Agrippinae, 1637

In Exodvm.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64340](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64340)

IN LIBRVM EXODI.

Argumen-
sum libri.

Ic Liber succinctè tradit gesta annorum 149 qui effluxerunt à morte Ioseph, vsque ad annum secundum, ab egressu filiorum Israel de Aegypto, quo anno erectum est Tabernaculum prima mensis primi. Exodi 40. v. 15. Nam vt notat Cornelius, à morte Iosephi ad Natalem Moysis transierunt anni 64. inde ad Exodum 80. Anno sequenti absoluto Moyses Tabernaculum erexit. Exod. c. v. 1.

CAPVT I.

EXODI v. 6.

Quæstio.

1. *Q*uo mortuo, & vniuersis fratribus eius, omniq; cognatione illa &c. Quando quando cœperit, & quam diu durauerit, afflictio duraq; seruitus filiorum in Aegypto? Mercator putat hanc persecutionem excitatam, ante ortum Moysis. Hebræi in Seder Olam, Genebrardus, Pererius, anno quo & natam sororem Moysis Mariam ab amaritudine afflictionis sic narrant opinantur: Torniellus anno 9. Salianus decimo tertio.

Duo hic certa.

2. *C*ertum autem est primò, non esse suscitatum hanc oppressionem, post mortem Iosephi, fratrum eius, & eorum, qui æquales Iosepho in Aegypto fuerunt, & hinc cognationis nomine significantur. Exodi 1 v. 6. *S*ecundò, hanc rannidem in Israëlitas erupisse ante ortum Moysis, qui annis 80. Exodum recessit, vt patet Exodi, cap. 1. & 2. Deut. 7. v. 7. & cap. vlt. v. 7.

Obitus Leui.

3. *L*eui porro Iosephi frater obiit circa annum promissionis 308. supradem natus est anno fere 172. à promissione, vt supra dixi, vixitque annos 118.

ut habemus Exodi 6. 16. Ex quo colligimus vltimū annum vitæ Iosephi concurrens cum anno 308. à promissione: quo numero à 430. subducto; residui erunt anni 122. à morte Leui, vsq; ad Exodum transacti.

4. Quanto vero tempore Caath postea vixerit; incertum est. Torniellus autumat Caath mortuum ad annum à promissione 324. Salianus 13. annis tardius: puta anno à promissione 337. idq; ex Epiphanijs sententia. Quamuis enim Rex Aegypti Amenophis aliquot annos iam ante regnasset: suā tamen sauitiā nō videtur viuo Caath in Hebræos effudisse. Siquidem solent Tyranni nō prius conceptræ acerbitalis virus plenè euomere, quam principatum suum firmauerint, eaq; remota viderint, quibus improbi conatus reprimi possent. Caath autem cum esset Iosephi ex fratre nepos, tam bene de regno Aegyptiorum meriti plurimum sine dubio autoritate pollebat, qua tyrannidi Pharaonis poterat obistere. Valde igitur probabile est, non nisi post mortem Caath Hebræos affligi cæptos: non tamen, vtrum mortuo Caath confestim cæperit Israelitarum oppressio: cur autem hoc sine fundamento asseratur? At neque certo asserendum videtur, mox ab initio persecutionem fuisse acerbissimam. Nam, ut aduertit Salianus an. m. 2457. non desunt in sacris literis indicia, quibus suspicari possimus, hanc Hebræorum calamitatem tribus gradibus incrementa sumptisse. Primo cum grauib; laboribus, & fabricis excitandis Hebræi premerentur. Exodi 1. v. 11. Secundo, cum obstetrices iuberentur masculos in primo vitæ ingressu perimere. ibid. v. 16. Tertio cum publico edicto infantes in fluuium projicerentur, ibid. v. 22. Est enim verisimile Aegyptios hisce crudelitatis generibus aliquanto tempore probasse an possent Hebræos opprimere, antequam ad acerbiora descenderent. Primum gradum post mortem Caath: secundum subortum Mariæ fororis Moysis: tertium eo ferè tempore, quo natus est Moyses inchoandum putat Salianus. At verò Bonsterius Gen. 25. v. 13. & Exodi 1. v. 8. censet tempus afflictionis non durasse vltra 117. annos: tot enim à morte Leui vsque ad Exodum computat. Quod facere coguntur ij, qui à promissione ad Cathodum 220. annos numerant. Verum horum calculos supra abiicimus.

5. Equidem, omnibus consideratis, existimo, post excessum Caath, sensim Hebræos odio haberi & vexari cæptos ab Aegyptijs: odium & oppressionem paulatim eo malitiæ processisse, ut masculos nascentes ab obstetricibus necari iuberet Pharaos: quā flagrante tyrannide, vel paulo antè Annam vxorem duxerit, nec multo post ex ea Mariam: tum quadriennio interiecto Aaronem: post aliud triennium Moysen suscepit, ferale edicto de masculis submergendis antea promulgato. Et sic seruitus Aegyptiaca ex æquo & bono computari poterit ab obitu Caath, nempe quoad gradum mitiorem: alias ab eo ferè tempore, quo nata est Maria. Ferè, inquam, eo modo, quo in vnam eandemque

R

aram

Quando
obierit
Caath in-
certum.

Vitæ Ca-
ath non ce-
pit oppres-
sio Hebræo-
rum.

Gradus
huius op-
pressionis.

aram conijci solent plagæ Aegyptiacæ, & lex per Moysen data. quamuis non eodem mense hæc duo contigerint.

Obiectio
1. eiusq;
solutio.

6. Obijcietur quispiam 1. Antequam immanis hæc persecutio in Hebræos concitaretur, extincta erat cognatio Iosephi vt liquet Exodi 1. v. 6. Ergo etiam Iochabed vxor Amram, quæ erat Iosephi patruelis Exodi 6. v. 20. At omnia hunc nodum soluere debent: certum enim est Iochabed, & cognatam fuisse Iosephi, & calamitose illo tempore peperisse Moysen. Cognationis vero nomine hic non significatur absolute sanguinis propinquitas, sed eiusdem ætatis duratio, vt in simili S. Augustinus q. 50. in Exodum explicat progeniem *דור*, Hebraicè, *dor*. Idem reipsa docent Pererius, Cornelius, Tornielius, S. lianus & alij dum aiunt nomine cognationis loco citato intelligi eos, qui cum Iosepho familiariter vixerant, quales erant fratres illius & fratrum filij, aut qui ingressi erant Aegyptum cum Iacobo, vt interpretatur Bonfrerius, & Menochius.

Obiectio
2. eiusq;
solutio.

7. Obijci potest 2. Cum Moyses in fine cap. 1. Exodi mandatum Pharaonis retulisset de infantibus Hebræorum masculis mox ab ortu suo submergis, subiungit initio cap. 2. *post hæc* Amram Leuitam duxisse vxorè, & ex ea Moysen suscepisse. Ergo ante hoc connubium ad summum peruenerat crudelitas Pharaonis. Verum illa duo verba: *post hæc*, non habentur in Hebræis, Græcis, Chaldaicis codicibus: in Latina vero editione non tam ordinem temporis, quam transitum ad nouam narrationem significant. Atq; Moyses cap. 1. summo recensuit, & quali sub vnum aspectum dedit, quæ ad Aegyptiacam seruitutem spectant: postea verò ca. 2. ad particularem de se narrationem descendit. Hæc autem transitum vulgatus interpret significare voluit per illud *post hæc*, quæ orationis particulam etiam adhibuit, Gen. 47. v. 7. quamuis ibi nec in Hebræo, nec in Græco reperiat. Nonnulli eodem modo interpretantur Act. 4. v. 47. *post hæc* exiit Iudas, vt ibi non significetur series temporis, sed connexio nouæ narrationis, idq; tam in Latino quam Græco.

Obiectio 3.
eiusq; so-
lutio.

8. Obijci potest 3. Ex dictis colligi Aegyptiacam seruitutem non durasse intra 122. annos aut circiter, etiam si mox ab excessu Leui cæpta fuisset. Nam à morte Iosephi vsque ad finem huius seruitutis anni sunt 144. è quibus si tollantur 22. quibus Leui Iosepho superstes fuit, remanebunt 122. Si verò cum Salutaris hanc afflictionem mortuo Caath, ab anno 38. promissionis ordiamur, non durauerit nisi annos 93. Taceo ex Hebræorum sententia non nisi 87. annos tenuisse. Horum autem quodcumque dicatur, vis nonnulla scripturæ afferre videbitur, quæ ait Hebræos mortuo Iosepho, fratribus, & cognatis eius, eripuisse, & quasi germinantes multiplicatos fuisse. Exodi 1. v. 7. ita nempe vt ad finem huius seruitutis numerarentur filij Israel, à vigesimo anno. Et supra, qui poterant ad hunc procedere sexcenta tria milia virorum quingenti, quinquaginta Num. 1. v. 45. quibus accit

accenseantur senes, pueri, mulieres, non temere opinabimur vniuersam hanc
 Israelitarum multitudinem ad tricenas centena millia ascendisse, vt bene cum
 alijs Petrus disp. 1. in Exodum. Salius an. m. 2451. Menochius Num. 11. v.
 3. Quomodo enim Iacobi progenies, tam breui tempore sic excrescere po-
 tuit, quæ vno & septuaginta annis ante Iosephi obitum non nisi 70. circiter a-
 nimabus constabat? Gen. 46. v. 27. & Exodi 1. v. 5. Hæc difficultas non solum
 seruitutis tempus attingit, sed habitationis in Aegypto, nec vllam vim sacriliteris
 inferis, aut violentiam interpretationem parit. Sacra enim illa pagina Exo-
 di 1. v. 6. non asserit tunc primum hanc Hebræorum multiplicationem cœpisse
 cum Iosephus & fratres eius excessissent, sed magnis incrementis auctam esse,
 adeo vt licet toto eo tempore, quo Gens Hebræa in Aegypto fuit, fœcunde
 multiplicaretur; sæuiente tamen Pharaonis tyrannide, magis quam antea so-
 boles exuberaret. *Quanto magis opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & cres-
 cebant.* Exodi 1. v. 12.

9. At quomodo iniquis, tam breui populus iste in tantum numerum ex-
 crescere potuit? Duplicem causam huius tam vberis propagationis reddunt
 harum rerum tractatores. 1. Singularem Dei providentiam, qui sterilitate
 sublata, Hebræos reddebat fœcundos. *Creuerunt Hebræi diuinitus fœcundata eorum
 multiplicatione,* inquit S. Augustinus 18. ciuit. 7. Deinde cœli, solique Aegyptia-
 ci conditionem: nam feminae in Aegypto binos, vel ternos, quaternosue vno
 partu fœtus edebat, vt habet Aristoteles lib. 7. hist. animal. cap. 4. Vnde deducit
 Cornelius fieri potuisse, vt omnes mulieres Hebrææ essent fœcundæ, singulis
 annis parerent præ mature inciperent parere & sero admodum desinerent, binos
 ternos, quaternos, liberos simul parerent: quod re ipsa contigisse ex Hebræo-
 rum libris nonnulli referunt, nec refellunt. Videri potest Bonfrerius Exo. 1. v. 7.

*Causa pro-
 pagationis
 Hebræorū
 in Aegypto*

CAPVT II. EXODI v. 2.

ET concepit & peperit filium, nempe Moysen, anno m. 2464. à diluuiō 808. *Quando
 natus Moy-
 ses.*
 vt notant Torriellus & Salius, consentientibus ijs qui a braham natū
 volunt cum Thare esset 130. annorum & Cainan iuniorem admittunt. A nati-
 uitate abrahæ 426. teste præter alios Cyrillo lib. 1. contra Iulianum, in textu
 Græco. A descensu in Aegyptum 136. vt cum Eusebio, Scoto, Freculfo aduertit
 Salius, ætæ Babylonicæ 657. ante ingressum in terram 120. ante fundatum
 Templum Salomonis 599. Periodi Iulianæ, vt arbitror 3137. ante æram Chri-
 sti 1577. à quo computo non proculabit Cornelius Deut. 34. v. 6. vbi mortem
 Moysis signat anno ante Christum 1456. cui si addantur anni vitæ Moysis 120.
 exurget annus ante Christum 1576.

At quoto anno vitæ Amram parentis sui Moyses in lucem venit? Epipha-
 nius

R 2

nius

nus & Eusebius videntur assignare septuagesimum aut 72. Bonfrerius ponit 73. Chronicum Alexandrinum 76. Pererius & Cornelius 77. Petavius 78. Torriellus & Salius 79. inchoatum. Existimo Moysen natum circa annum vitæ Amram 78. desinentem aut 79. inceptum, cum Demetrio apud Eusebium qui Amram ortum annis 14. ante obitum Ioseph consignat, ante natum Moysen 78. quos annos si completos intelligamus, confirmabuntur ratio cinia Demetrii, qui mansioni Hebræorum in Aegypto tribuit annos 215. Si quidem ab ingressu in Aegyptum vsque ad mortem Iosephi sunt anni 71. à nato Moysen Exodum 80. quibus si adiungantur anni 78. quos Amram nascente Moysen compleuerat, confiet summa annorum 229. hinc autem subtrahi debent 11. quos Amram moriente Iosepho exegerat: & sic tandem remanebunt anni 218. moræ Israelis in Aegypto. Bonfrerius Demetrii auctoritatem de anno Natali Amram sequitur: at verò de Natali Moysis & moræ in Aegypto deserere cogitur: quia ipse Bonfrerius annos promissionis ab anno 70. Abrahami accersit: inde ad Cathodum annos 220. hinc ad Exodum 230. computat. Demetrius sequor.

CAPVT II. EXODI v. xi.

*Moyses
quãdo re-
liquit au-
lam Pha-
raonis.*

IN diebus illis postquam creuerat Moyses. Anno videlicet Moysis 40. inquit Bonfrerius in hunc locum, Petavius in Tabulis: quibus alij assentiuntur, præter S. Stephano Act. 7. v. 23. dum ait: cum autem completeretur ei quadraginta annorum tempus, hoc est, cum Moyses ageret annum ætatis quadragesimum, inquit Cornelius, quod ita interpretatur Salius, vt cædes Aegyptij, & fuga Moysis contingerit anno ætatis illius quadragesimo currente. Solet nihilominus Moysis in tres æquales partes diuidi, & 40. primi anni habitationi ipsius in Aegypto assignari: 40. sequentes exilio in Madianitide, 40. postremi peregrinationi in deserto.

EXODI 2. v. 23.

Post multum verò temporis, mortuus est Rex Aegypti. Hæc ad illud ferè tempus referenda sunt, quo Deus Moysi, in rubo apparuit, & verisimiliter vno anno antequam Israel migraret ex Aegypto, signari possunt iuxta dicenda cap. seq.

CAPVT III. EXODI.

QVÆSTIO.

Quanto tempore plaga Aegypti durauerint.

*opinio
explicatur.*

HÆc quæstio præmittenda est, vt lucem præferat ijs, quæ sequuntur obscuriora. Abulensis, Adrichomius, Pererius, Torriellus, Cornelius vno ferè mense durationem harum plagarum absolutam putant, &

mirum 27. diebus. Nā vt cum Pererio Cornelius sub finem c. 7. Exod. ait, post primam plagam, vsque ad secundam tranſierunt dies 7. die nono ablata est ſe- cunda plaga ranarum, die 10. immiſſa eſt plaga tertia ſciniphum: die vndecimo Deus minatus eſt muſcas: duodecimo immiſit eas, & decimo tertio remouit. Die 15. minatus eſt, & infixit plagam quintam: die 16. inſiſta eſt ſexta plaga. Die 17. minatus eſt plagam ſeptimam, quæ inſiſta eſt die 18. & ſublata deci- mo nono. Die vigeſimo minatus eſt octauam plagam; die 21. infixit, & 22. re- mouit eam. Sequentibus tribus diebus, puta 23. 24. 25. durauit plaga tenebra- rum. Die 26. Pharao à ſe expulit Moysen, & media nocte ſequenti inſiſta eſt decima plaga cædis primogenitorum ſub initium diei 27. Vnus ergo ferè men- ſis lunaris fluxit, à prima plaga, vsque ad vltimam. Iam vero cum vltima pla- ga certiffimè contigerit decima quinta die menſis Niſan, qui reſponder noſtro Martio; hinc ſequitur primam plagam factam eſſe circa medium vltimi men- ſis, qui Hebræis dicitur Adar. Hæc ibi Sed & Bonfrerius Exodi 7. v. 7. diſertè negat, ſe iſs aſſentiri, qui annum integrum plagis Aegyptiacis, vel à Moysis re- uerſione in Aegyptum, vsque ad omnium Iſraelitarum egreſſum adſcribunt. Sati, inquit, ad eam rem vnus alterue menſis eſſe poteſt. Et confirmat ex eo, quod Moysen dicatur fuiſſe 80. annorum, quando ipſe & Aaron ſunt locuti ad Pha- raonem. Exodi 7. v. 7. Fæuent Faſti Sæculi qui viſionem rubi ſignant anno 81. vi- tæ Moysis. Suidas verbo *plagæ*, cenſet eas, 40. diebus tranſactas. Codomannus: eas inter 27. Martij & 25. Aprilis coërcet, quamuis apertè non neget eaſcitius fortaiſſe inchoatas.

2. Hebræi vero in Seder Olam cap. 3. & 5. duodecim meſes his plagis tri- buunt, ita nempe vt torus ferè annus octuageſimus ætatis Moysis, qui paria- tur quadringentefimo triceſimo à Promiſſione, hiſce plagis funeſtatus fuerit. Quibus in ſua Chronologia adſtipulatur Genebrardus, Carthuſianus, & Ca- rieranus in cap. 9. Exodi. Serarius Iofue 4. Fauet Comeſtor Exodi 19. & S. Proſper 1. p. cap. 36. cum ait, Sciniphes media æſtate morſu peſtifero Aegyptios infeſtaſſe. Author etiam lib. 1. de mirabilibus S. ſcripturæ: notat in plagis Aeg- ypti reperiri, quæ omnibus anni temporibus conueniunt. Quam ſententiam ſecio defendit Saliſanus an. m. 2543. à num. 15. idemque ſentire ait, quicumque harum plagarum initium ad annum 80. Moysis, & exitum ad alterum annum referunt. Hanc Chronographiam hiſce ferè argumentis confirmat. 1. Plaga quinta abſtulit equos, aſinos, camelos, omnia deniq; animantia Aegyptiorum, vt habetur Exodi 9. v. 3. & 6. & tamen diſcedentes ex Aegypto Iſraelitas iun- ctis ſexcentis curribus electis, & quicquid curruum in Aegypto erat proſecu- tus eſt Pharao. Exodi 14. v. 7. Non eſt autem per ſuaſu facile, poſt quintam pla- gam, quæ iuxta prioris opinionis aſſertores, non niſi 12. diebus Exodum præ- ceſſit,

R 3.

ceſſit,

cessit, tantam equorum copiam comparari, tot currus iungi potuisse, imò non pauca iumenta vlcerebus læsa, non pauca grandine septimæ plagæ intercepta videntur, vt insinuatur illo cap. 9. v. 25. his verbis: *Percussit grando in omni terra Aegypti, cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine, vsq; ad iumenta.* Mirum igitur foret, si tam exiguo dierum numero, tam multa iumenta, quibus Aegyptij Hebræos insecuti sunt, vel sanari, vel ad bellum parari possent. Deinde secunda plaga ranarum, quomodo vno die inferri, & sequenti mox auferri potuit: cum constet congregatas fuisse ranas in imensos aggeres, & inde terram compertuisse? Exodi 8. v. 14. præsertim cum Pharao, ante sequentis plagæ inflictæ videntur, quod data esset requies, dicatur *ingrauaſse cor suum.* v. 15. Tertio toto harum plagarum tempore, si Moyses & Aaron in Regia versati sunt, magnum fuit miraculum, quod non ferro, aut lapidibus opprimerentur: quin imò è terra Gessen, per intervalla ad Regem data fide publica accersiti videntur. Deniq; Pharao inflictæ vna plaga; antequam alia succederet aliquanto tempore distulisse & moras de indultia traxisse putandus est, potius quam quod vno die promiserat, proximè sequenti negasse. Quod verò aliqui ex Iosepho addunt grandinem, quæ fuit septima plaga *κατακαταβειναι τὴν γῆν*, vere vigente cecidit non multum momenti habet, cum id mensi Nisan attribui possit, habita tamen Terræ promissionis.

Conclusio.

3. Vtraq; opinio suam habet probabilitatem: posterior tamen ob rationes iam allatas mihi probabilior videtur. Nam locus ille Act. 7. v. 30. de 40 annis quos Moyses in Madianitide transegisse scribitur, facile de incepto quadragesimo explicari potest, vt mox dicam cum Saliano, qui sub initium m. 2544. quatuor vltimas plagas circa Februarium & Martium, illius anni quo exitum est de Aegypto, contigisse arbitratur. Quo verò sensu Moyses dicitur fuisse 80. annorum quando Pharaonem allocutus est; dicam cap. 7. v. 7.

C. III. EXODI, v. 2.

Rubus ardens incombustus

Apparuit ei Dominus in flamma ignis de medio rubi. Huc spectant verba S. Stephani Act. 7. v. 30. *Expletis annis quadraginta, apparuit illi in deserto montis Sinai Angelus in igne flamma rubi: quibus significare videtur, hæc gestis fuisse exactis à fuga Moÿſis in Madianitidem annis 40. atque adeo anno 1. tæ Moÿſis 81. inchoato. Ita visum Torniello, 4. ætatis anno 1. num. 4. & qui vno mense plagas omnes Aegypto inflictas putarunt. Alij censent verba S. Stephani, eo modo intelligi, quo Christi circumcisio facta dicitur postquam consummati sunt dies octo. Luca 2. v. 22. Et quo Iudæi asseriebant Christum dicitur post tres dies resurgam. Matthæi 27. v. 63. ita hæc apparitio facta sit, anno 40.*

fuga Moysis, non omni sed aliqua parte explero. Similis modus loquendi habetur Jeremia 34. v. 14. *Cum completi fuerint septem anni, dimittat unusquisque fratrem suum Hebraum, qui venditus est ei, ut seruat tibi sex annis.* Quod clarius explicatur Exodi 21. v. 2. *si emeris seruum Hebraum, sex annis seruet tibi, in septimo egredietur liber gratis.* Et Deut. 15. v. 12. *sex annos seruet tibi; in septimo anno dimittes eum liberum.* Ita sentire videntur, qui plagas Aegypti ad 12. circiter menses protendunt, nisi forte dicant, Moysen in Madianitidem fugisse, sub initium anni vitae suae quadragesimi. Addunt Hebraei l. c. Deum diebus septem cum Moysen in rubo locutum diemque septimum incidisse in 15. mensis Nisan: anno vero sequenti Israelitas Aegypti excessisse. Probabilem huius rei coniecturam mouent rationes eorum, qui plagas Aegypti annum ferè tribuunt, deinde series eorum, quae de Moysis à Madianitide reditu, & oppressione Hebraeorum, post eius reditum narrantur, Exodi 5. & 6. praesertim illud ver. 12. *dispersus est populus per omnem terram Aegypti, ad colligendas paleas.* Haec enim omnia non videntur vno alteroue mense expediri potuisse.

CAPVT VII. EXODI, v. 7.

ERAT autem Moyses 80. annorum, & Aaron octoginta trium, quando locuti sunt ad Pharaonem. Hos annos expletos putant ij, qui 10. plagas ad vnum mensum restringunt; alij currentes sumunt: ita vt hic annus octogesimus Moysis inchoatus duntaxat fuerit, quo anno maior pars plagarum laeuierit, reliquae plagae sub initium anni sequentis. Neque verò mordicus asserendum est, cum quis dicitur esse 80. annorum, eum illos annos expleuisse. Nam Gen. 7. v. 6 Noe dicitur fuisse *sexcentorum annorum, quando diluuij aqua mundauerunt super terram*: quem tamen annum Cornelius Bonfrerius & alij plurimi non absolutum, sed ineuntem aut saltem currentem accipiunt. Sicut igitur ibi Noe sexcentorum, ita hic Moyses dici potest fuisse octoginta annorum.

Actus Moysis ante Exodum.

CAPVT XII. EXODI, v. 2.

MENSIS iste vobis principium mensum, primus erit in mensibus anni. Hebraeus ait: *primus vobis in mensibus anni.* supple sit, *velerit*, vt in Latino legitur, vel est: vt in Graeco. Hinc aliqui concludunt, non fuisse antea initium anni in Vere, sed in Autumno, nempe ineunte Tisri. Verum hoc argumentum non est efficax: simili enim modo scriptura loquitur de Iride in nubibus futura post diluuium: *arcum meum ponam in nubibus.* Gen. 9. v. 13. *Apparebit arcus meus in nubibus.* ver. 14. *Eritque arcus in nubibus.* v. 16. nec tamen licet inde inferre, arcum

Quando Nisan cepit esse caput anni.

cum

cum antea in nubibus non apparuisse: cum ex communi interpretum sententia, non minus ante diluuium Iris in nubibus effullerit, quam postea. Sententia ergo esse potest: mensis, quo Hebræi ex Aegypto emigrarunt, non ex antiqua tantum consuetudine, quæ per non usum aboleri potest; sed ex Dei præcepto primus erit mensium anni facti. Et sicut Iris assumpta est in signum non futurum diluuii: ita mensis Nisan erit primordium anni, in memoriâ populi ex Aegyptoeducti. Neque vero Deus vetuit, quin alios in usus annum etiam ab Autumno auspiciantur Hebræi, puta in contractibus, in annis Sabbaticis & libilæis: sed tantum cauit, ut hinc annum sacrum ordiretur, siue antea sint solè indidem annos inchoare, siue non, ut dixi Gen. 1. q. 1. Potuit enim fuisse legitima causa, cur Israelitæ in Aegypto, annorum principia à Vere deducere, quod olim factitabant Arabes, Damasceni, Romani ante Numam Pompiliū, ut hic notat Cornelius, & etiamnum faciunt Chineses & Japonij, qui paulo citius annum inchoent quam Hebræi.

C. XII. EXODI. v. 40.

Habitatio autem filiorum Israel, quæ manserunt in Aegypto, fuit quadringentesimo triginta annorum. Hos annos Exodo terminari fatentur omnes; sed de eorum initio non exigua est quæstio.

De initio horum, 430 annorum 1. opinio falsa.

1. **G**enebrardus, Eugubinus, Stapletonus, Marsus, eos à descensu Iacobi in Aegyptum computant: sed eos hallucinari apertè docet Scriptura. Caath enim in Aegyptum cum Auo suo venit Gen. 46. v. 11. vixitque annos centum triginta tres. Exodi 6. v. 18. Huius filius Amram vitæ suæ cursum absolvit, annis 137. ibid. v. 20. quibus si addantur 80. quos Exodi tempore Moyses habebat; non nisi 350. anni colligentur, è quibus demenda est ætas in qua erat Caath, cum Aegyptum ingressus est, & anni quos post genitum Amram idem Caath inter viuos transegit, illi etiam quos Amram iam nato Moyses traduxit. Altius igitur accersendum est horum annorum exordium quam *χαραχάσας* Iacobi, cum esset 130. annorum. Gen. 47. v. 9.

2. opinio falsa.

2. Paræus hos 430. annos deducit ab anno 85. Abrahæ, quando Deus cum Abrahamo fœdus confirmasse asserit, idque ex cap. 15. & 16. Geneſeos ostendere conatur, ut refert Petavius lib. 9. cap. 24. vbi hoc commentum bene refellit; tum quia licet Abrahamus illo anno 85. ætatis suæ Agarem sibi matrimonio iunxerit: non tamen constat vtrum sacrificium illud, de quo Gen. 15. v. 10. fœdus, de quo ibidem v. 19. in annum 85. Abrahæ inciderit. Tum quia S. 16. manifestè, inquit, de prima illa *ἡ τῶν γενησάντων* loquitur, quæ anno Abrahæ 75. facta. Quæ mox ex dicendis clariora euadent.

3. opinio conclusio.

3. Communi authorum supputatione hæc 430. annorum summa, ab eodem tempore ducit originem, quo Abraham annos natus 75. Deum vocantem

cutus in Chananitidem venit, ut narrat Moyses Gen. 12. v. 4. Hanc Chronologiam approbant Iosephus 2. Antiq. 6. Eusebius in Chronico. S. Augustinus q. 47. in Gen. & 16. ciuit. 16. & repetit ib. cap. 24. *Computantur, inquit, sicut superius iam diximus ab anno septuagesimo & quinto Abrahæ, quando ad eum facta est prima promissio, usque ad exitum Israël de Aegypto, quadringenti & triginta anni quorum Apostolus meminit: Hoc autem dico testamentum.* Coquæus in hunc S. Augustini locum. Anastasius siue ut vulgo circumfertur Athanasius in Synopsi Exodi. Toftatus Gen. 15 & Exodi 12. Lyranus & Menochius ib. Torriellus & Salianus in suis Annalibus, Samerius & Gordonus in suis Chronologijs, Salmeron, Iustinianus & alij in Epistola ad Galatas caput tertium. Caspar Sanctius in cap. 7. Act. Apost. Baradius tomo 1. conc. Euang. lib. 1. cap. 20. Petavius loco præcitato, omnes denique Doctores Hebræi & Latini, inquit Cornelius, in hunc locum, & Gal. 3. exceptis nempe pauculis illis authoribus quos iam retuli num. 1. & 2. Probatur autem hæc computatio ex Ep. ad Galatas cap. 3. vers. 17. vbi Apostolus: *Hoc autem dico testamentum confirmatum à Deo, quæ post quadringentos & triginta annos facta est lex, non irritum facit, ad euacuandam promissionem.* Cum igitur constet legem Hebræis datam anno primo egressionis ex Aegypto mense tertio, Exodi 19. v. 1. & 16. iure S. Augustinus illa q. 47. asserit eam computationem quam secutus est Euseb. in Chro. perspicua veritate subnixâ esse: ab illa enim, ait promissione computat 430. annos, quæ vocauit Deus Abraham, ut exiret de terra sua in terram Chanaan. De qua sc. agitur Gen. 11. v. 31. c. 12. v. 1. Act. 7. v. 2. Deinde cū sententiã Apostoli explicasset, de ea promissione, quæ Deus pollicitus est Abrahæ fore, ut in eo benedicerentur omnes tribus terræ, eandem rursus Chronologiam his verbis inculcat: *Ex illa ergo promissione, quæ vocatus est Abraham, & credidit Deo post 430. annos factam legem dicit Apostolus, non ex eo tempore, quo Iacob intrauit in Aegyptum.* Augustinum sequitur Bellouacensis lib. 2. spec. hist. cap. 6. Cum inquit, legitur in Exodo, quod habitatio eorum in Aegypto fuit 430. annorum, nomine Aegypti intelligitur omnis incolatus eorum, qui cepit à prima promissione facta Abrahæ in via Mesopotamiæ, à qua usque ad legem datam tot anni fluxerunt, ut in epistola ad Galatas legitur, & in Act. Apostolorum idem numerus ponitur, hæc ibi.

4. Hanc ipsam veritatem annis ante Christi Passionem circiter trecentis clarè expresserunt Septuaginta interpretes in hoc 12. c. Exodi v. 40. asserentes, *Confirmationem filiorum Israël, quam habitauerunt in terra Aegypti & terra Chanaan, ipsi & patres eorum fuisse quadringentorum triginta annorum: quorum sc. pars media iam efflaxerat, quam Iacob cum familia sua in Aegyptum descendit. Cum enim ex Haran in Chanaanem accepta promissione migraret Abrahamus, erat 75. annorum Gen. 12. v. 4. Eidem centenariò natus est Isaac, Gen. 21. v. 5. atque à promissione*

S

sione

sione Abraham vsque ad natiuitatem Isaac, 25. anni interfluxere. Hinc ad natiuitatem Iacobum decurrerunt alij 60. anni. Gen. 23. v. 26. inde ad descensum in Aegyptum 130. Gen. 47. v. 9. qui omnes in summam collecti efficiunt 215. totidemque à descensu in exodum colligit S. Aug. ex eo, quod Iosephus Iacobo superstitis fuerit annos 71. siquidem hunc Iacobus in Aegypto, annos 39. natum reperit: & omnis ætas Iosephi fuit 110. annorum: restant deinde à morte Iosephi ad egressum de Aegypto anni 144. Mora ergo Hebræorum in Aegypto, ex quo Iacob eo cum suis aduenerat complectitur annos 215. quam supputationem signat Iosephus illo lib. 2. Antiq. ita scribens: *Reliquerunt autem Aegyptum, mense Xanthua luna 15. anno 430. postquam Abraham pater noster in Chanaanam venit, & post Iacob migrationem in Aegyptum, anno 215.*

1. Obiectio
Resp.

5. Obijcit Augustinus Eugubinus, in textu Hebræo non fieri mentionem filiorum Israël & Aegypti, Exodi 12. v. 40. excludendum igitur tempus, quo Abraham, Isaac & Iacob extra Aegyptum peregrinati sunt. Vetum huic argumentum obstitit torrentis Doctorum melius sapientium, ac in primis S. Aug. illa q. 47. disertè asserit computandum etiam esse tempus istorum Patriarcharum ex quo peregrinari cepit Abraham in terra Chanaan, vsque ad ingressum Iacob in Aegyptum. *Toto quippe illo tempore peregrinati sunt patres in terra Chanaan, & deo semen Israel in Aegypto. & sic completi sunt anni 430. à promissione vsque ad exitum Israel de Aegypto.* Hæc ibi Fontem Hebræum variè explicant scriptores, ac in primis quemadmodum plerique alij in locis, prout ad nos peruenit, non nihil turbidè & mutilè deprehenditur: ita fortasse hoc loco quidpiam desideratur, ut non Bonfrerius. Estò verò nihil desit: at nomine filiorum Israël, idiotismo Hebræorum, populus Hebræus significatur, sicuti Deus Israel non raro nominatur Deus Hebræorum. Et sic per filios Israel, non soli 12. Patriarchæ Israelis filij intelliguntur, sed quotquot ad eam gentem pertinere dignoscuntur, ut cū S. Aug. plerique hæc interpretes animaduertunt. Sicut post laxatam à Cyro captiuitatem, Iudæi nati sunt, non ij solum, qui ex stirpe Iuda, sed etià ex alijs tribubus oriundi sunt: inquit Sallianus, nomine Aegyptiorum intelliguntur etià populi, qui ante Aegypti regem, Danaï fratrem, eam regionem incoluerunt. Idem habet Tostatus.

2. Obiectio
Resp.

6. At quis vnquam ait Steuchus, auos & patres filios nepotum appellari. Resp. hoc in primis dici posse de Aegyptijs antiquis, ut iam dicebat Sallianus. Deinde non desunt etiam in factis iuris modi loquendi, quibus ea, quæ ad & patribus conueniunt, filijs nepotum tribuuntur, ut cum Christus Iudæis dicebat: *quem occidistis inter templum & altare: iuxta eorum sententiam, qui eum occiderunt.* Hieronymo hæc de Zacharia filio Ioiadæ interpretantur. Nunquid S. Hieronymus filios nepotum alloquebatur, cum diceret: *accepistis legem, in dispositione legis.* Numquid A. & 7. v. 53. Nunquid etiamnum Iudæis dici potest, vos estis quos

buchodonofor Babylonem captiuos abduxit? quorum Metropolim Titus euerit? Rufus licet penſio decimarum, quas Abraham dedit Melchifedech tribuitur Leuitici generis ſacerdotibus, aut ſaltem ipſi Leui Hebr. 7. v. 9. ita hic filius Iſrael habitatio in terra Chanaan, quia ibi Abraham, Iſaac, Iacob morati ſunt.

7. Non eſt ab uſu ſcripturæ alienum, quod Moyſes iſtis 430. annis, ab vltima eorum parte, hoc eſt, habitatione in Ægypto nomen indiderit: quia licet totum illud tempus in Ægypto non ſit tranſactum; ibi tamen eſt finitum, vt in ſimili diximus Gen. 11. v. vltimo. Vide Iudith 16. ver. 28. & interpretes ibidem, & locis illo Gen. 11. citatis. S. Aug. 16. ciuit. 24.

8. Denique ſiue aliquid deſit textui Hebræo, ſiue non; id bene vel ſuppleuerunt, vel illuſtrârunt ſeptuaginta interpretes, quos in ſinſctu diuino ſacros codices in Græcum ſermonem tranſtulſiſſe, iam pridem antiquiſſimi patrum ſenſerunt, ac proinde, non poſſumus magis idoneos communis interpretationis huius loci vindices aduocare, vt monet Peraius illo lib. 9. cap. 24. ſicut eorſdem 70. Seniores, alij in cauſa Cainan iunioris, aduocatos & patronos habent.

9. Vt autem hæc Chronologia magis perſpicua ſit, aduertendum eſt *primò*, Deum Abrahamo varia pollicitum fuiſſe. 1. ingentem poſteriorum multitudinẽ Gen. 12. v. 2. Deinde benedictionem omnium gentium. ibid. v. 3. Deniq; vt alia omittam, poſſeſſionem terræ Chanaan. ib. v. 7. *Secundò* aduertendum, a poſtulo ad Galatas annos illos 430. non deducere à promiſſione, vel multiplicandi ſeminis, vel terræ poſſidendæ, ſed benedictionis omnium gentium in Chriſto, vt patet ex verbis Apoſtoli Galat. 3. v. 14. & 16. & habet S. Auguſtinus locis citatis & paſſim interpretes tum in epiſt. ad Galat. tum in hoc 12. caput Exodi. *Tertiò* aduertendum, hanc promiſſionem de benedictione gentium ſæpius factam Abrahamo. *In te benedicetur omnes cognationes terræ.* Gen. 12. v. 3. *Benedicẽda ſint in illo cõnationes terræ.* Gen. 18. v. 18. *Benedicetur in ſemine tuo cõn gentes terræ.* Gen. 22. v. 18. *Quartò* cum Gentium Doctõr abſolutè dicat à promiſſione ad legem datam annos 430. interceſſiſſe: non apparet ratio, cur non loquatur de promiſſione prima, ſiue primò facta. Que madmodum ſi tu 1000. aureos Caio ſæpius per aliquot annorum interualla daturum recepſiſſes: ille verò ſimpliciter ſe poſt 400. annos à promiſſione eam ſummam accepiſſe narraret, iſtos annos à prima ſtipulatione ſupputare cenſeretur. Deinde quo iure dixeris te à ſecunda promiſſionis vice hos annos computare, eodem alius ita ſuos calculos digeret, vt à tertia vice eos deducat. Exempli cauſa: ſi dixeris primam promiſſionem Abrahamo annos 70. nato factam, tum anno 75. iteratam: & ab hac ſecunda promiſſione oriri illos annos 430. quorum fit mentio Exodi 12. & ad Gal. 3. cur non licebit alteri à tertia accerſere?

P. Philippi

Chronologia
Testamenti

A IV

17

Varia
Dei A-
brahamæ
promiſſio

Corollarium

10. Hinc colligo in primis non esse vsque quaq; planam eorum sententiam, qui voluit eam vocationem cuius Moyſes meminit Gen. 12. v. 1. factam prius esse, quam Abraham habitaret in Charan, & ibi quinquennium hæſiſſe Patriarcham. Hoc enim modo, anni promiſſionis inirent quinquennio citius, quàm anni habitationis in terra Chanaan & Aegypto: ſiquidem in prædicta vocatione continetur promiſſio benediſtionis. Habitatione verò in Chanaan non incepit antequam Abraham à Charan in Chanaanidem ſe conferret anno ætatis ſuæ 75. Gen. 12. v. 4. cum tamen ex communi authorum conſenſu anni 430. promiſſionis de quibus Apoſtolus ad Galatas agit, & anni habitationis de quibus Moyſes Exod. 12. anno 1 Exodi concludantur: ergo etiam eodem anno vitæ Abrahami apertabantur. Tacco eos aperte à S. Auguſtini ſententia diſcedere: hic enim eodem anno cenſet Abrahamum veniſſe in Chanaanam, quo Charras aduenerat, & nos promiſſionis orditur à prima promiſſione, quam ait factam Abrahami cum eſſet 75. annorum. Quæ ſententia mihi cæteris præferenda videtur. Qui enim Abrahamum quinque annis remorantur, fateri debent, aut eum nullam benediſtione gentium antequam Charris habitaret, promiſſionem habuiſſe, aut certe annos promiſſionis citius iniſſe, quàm habitationis in Chanaan; aut demum non à prima, ſed ſecunda promiſſione S. Paulum eos annos auſpicatum fuiſſe, verò ſuauiore modum nobis aperiunt ij, qui eodem anno factam primam & promiſſionem, & inchoatam in Chanaanide habitationem arbitrantur.

EXODI XII. v. 41.

Eodem die egreſſus eſt omnis exercitus Domini. Non eſt ſenſus Hebræos eo die Aegypto migrari, quo explebatur annus 430. ſed cum paulo antè vel ſere completus eſſet ille annorum numerus, oēs Hebræos, non pluribus diebus ſuocauerunt; verum vno eodemque die 15. Niſan ſummo mane Aegypto exceſſiſſe, quæ quandam miraculi ſpeciem referebat, tanta hominum multitudine ſimul arripiente.

*Quando contigerit Exodus.*Tempus
Exodi.

1. Exiſtimo filios Iſrael ex Aegypto eductos corrente vel ineunte anno ab oibe condito 2544. à diluuiò 888. à Natali Abrahamæ 506. à promiſſione 431. à cenſu in Aegyptum 216. ante ingreſſum in terram 40. ante regnum Dauid 436. ante templum 479. ante regnum Iſrael 516. Eodem annos mundi, ab iij, promiſſionis, moræ in Aegypto, computat Salianus.

Quoto anno ante
Chr. variæ
opiniones.

2. Quotus verò ante Chriſtum fuerit hic annus, variæ ſunt Chronologorum ſententiæ ex varijs capitibus ortæ. 1. ex interuallo annorum, qui ab Exodo fundatum à Salomone templum, interfluxerunt: quod etſi ſacer textus 3. Reg. 6. v. 1. anno 480. factum ſignet; de hac nihilominus temporis intercapedine, quindecim vt minimum reperiuntur authorum opiniones. 2. à tempore fundati

fundato, vsque ad eiusdem atque adeo S. ciuitatis euerfionem, Hebræi 410. alij nonnulli 424. alij 427. alij 430. alij plures paucioresve annos enumerant.

3. Annos seruitutis Babylonicæ, quidam ab anno 4. Ioakim, alij aliunde aufpicantur. 4. hos 70. annos varij varijs annis Cyri finitos putant. Ex totigitur tamque diuersis calculis, vna eademque annorum ab Exodo ad Christum natum supputatio prouenire non potest: præsertim cum de anno & Coss. Christi nascentis non vnus sit inter harum rerum tractatores consensus. Cornelius Exodi 12. v. 4. signat exitum Hebræorum de Ægypto anno mundi 2454. à diluuiio 797. à natiuitate Abrahæ 505. à descensu Iacobi in Ægyptum 215. à morte Iosephi 144. ante ædificationem templi Salomonis 480. ante Christum 1496. ante bellum Troianum 356. Hic author in annis mundi & diluuij eorum opinionem sequitur, qui Cainan II. negant, & natalem Abrahæ anno 70. Thare constituunt: aliqui tamen eorum Exodum signant anno mundi 2453. vt Petauus, Caluifus &c. Troia vero excisa fuit anno ante æram Christi 1184. quibus adiecti 10. anni, belli, & ex sententia Cornelij 356. quos ab Exodo ad bellum Troianum supputat, Exodum reperies annis 1559. ante æram Christi. Est igitur hic in numeris error. Bonfrerius annum Exodi ait fuisse mundi 2539. à diluuiio 883. cum ab ortu Isaac elapsi fuissent anni 400. Ego verò hisce numeris, quinque annos puto adijciendos, quia hic author existimat Abrahamum quinquennio post promissionem Charris habitasse: quod supra reiecimus. Hinc enim sequeretur, habitationem Hebræorum in Chanaan & Ægypto, non fuisse 430. annorum, quod tamen asseritur Exodi 12. v. 40. sed 425. quandoquidem à promissione ad Exodum idem author 430. annos numerat, & initium habitationis in Chanaan promissioni, quinquennio postponit. Denique communis supputatio, ab Isaac nato ad migrationem ex Ægypto, ponit annos 405.

Petauus egressos ex Ægypto Hebræos cenlet anno mundi 2453. ante æram Christi 1531. lib. 9. cap. 24. & in tabulis Chronologicis.

4. Salianus ad an. m. 2543. num. 22. Exodum signat anno ante Christum 1510. & probat ex Roman. Martyrologio, quod die 25. Decembris memorat Christum natum anno 1510. ab exitu de Ægypto. Fauet Eusebius dum Christi natalem tradit anno ab ortu Abrahæ 2015. contigisse. Hinc enim si subducantur 505. qui à natiuitate Abrahæ teste etiam ipso Eusebio, elapsi sunt; residui fient 1510. In quem annorum numerum, inquit Salianus, incidit Temporarius & Functus, ab eo numero Torniellus vnico anno abest, Mercator duobus, alij 10. 12. aut 15.

5. Nota in Martyrologio Romano natalem Christi signari anno m. 5199. à diluuiio 2957. ab ortu Abrahæ 2015. ab Exodo 1510. à regno Dauidis 1032. hebdomade Danielis 65. olymp. 194. ab Vrbe condita 752. Imperij Augusti 42. Ve-

P. Philippi

Chronologia
Testamenti

A IV

17

rum pauci, aut potius (quod sciam) nulli authores hanc Chronologiam omni ex parte sequuntur. Sicut igitur Salianus, in annis mundi, diluuij, regni Dauid, à Martyrologij computo recedit, ita alij in annis Exodi. Neq; verò constat, verum anni ibi notati sint vulgares, an ab aliquo authore, ex propria opinione computati. Adde Baronium & multos alios, quorum sententiam sequor, manilem Christi, vno anno citius ponere, quam ponat Salianus, qui Abrahamo computat anno ante Christum 2014. Beroaldus & Broughtonus Exodum lignum anno mundi 2513. Capellus 2503. qui tamen secum pugnat, dum anno m. 1601 notat Exodum contigisse anno æræ mundi Iudaicæ, 2263. hic enim annus Iudaicus incepit anno ante Chr. 1499.

Exodus fuit 15. Nisan.

6. *Ac quo mense, quoto die mensis, Hebraei Aegypto excefferunt?* Certum est tametsi rælitis fuisse mensem nouarum frugum qui postea Nisan dictus est, & diem ineuntem, vt patet Exodi 12. v. 2. 6. 29. 51. Et clarius num. 33. v. 3. *Profecti igitur Ramesse mense primo, quinta decima die mensis primi, altera die Phasæ, &c.*

De die & mense Romano varia supputationes.

7. De mense & die Romanorum, stylo nostro ad ea tempora reuocato, quicquam affirmari potest. Cum enim non constet, quoto ante Christi anno, quoto luna exactè computata: vtrū nimirum plenilunio vero, an vltima hæc emigratio contigerit: coniecturis duntaxat locus hic relinquitur. Chronologum Alexandrinum ait primum Pascha in Aegypto celebratum 13. Aprilis, tertijs die 2. eiusdem, Caluissius & Alstedius 15. Equidem opinor Exodum probabiliter referri posse ad annum ante æram Christianam 1497. & si Calendarij Iuliani formâ eo reuocemus, eius Agni Paschalis incidet non incommode in die aut 16. Aprilis: Exodus autem in diem sequentē. Stylo enim Iuliano Nouilunium Nisan fuit 12. Aprilis: Gregoriano verò 20. Martij, & sic plenilunium Pasche ad vsum popularem incurrit in 3. aut 4. diem Aprilis Gregoriani.

Opinio authoris.

8. Nec obstat, quod Caluissius asserat tunc æquinoctium verum fuisse die 1. Aprilis Iuliani; Petanius autem anno ante Christi Epocham 1531. respicit quartam eiusdem mensis: quicquid enim ex diuersis tabulis eliciatur, eodem veniet calculus, vt anno ante vulgarem Christi Epocham 1497. dies Nisan facile incidat in 16. aut 17. Aprilis Iuliani: quæ est 3. aut 4. eiusdem mensis iuxta methodum Gregorianam.

Computus Caluissii examinatur.

9. Non obstant etiam duo illi characteres, quibus annum exitus Iste raturum, ita à se definitū existimat, Serhus, vt loco, inquit, moueri nō possit. Duo characteres vocat diē 17. mensis secundi, quo primū cœlitus manna datur, & annum 46. ab Exodo Sabbaticum simul & Iubilæū. Sumit enim hic annum tanquā certū 1. diē 22. mensis secundi ab Exodo fuisse sabbatū, & primū diē Dominico pluisse 2. Diuisionē terræ fuisse anno 46. ab exitu de Aegypto, eundem annum fuisse Sabbaticum & Iubilæū, ab Orbe cōdito. 4. Nō

turbatum ordinē annorum mundi Sabbaticorum ac Iubilæorum, adueniente ferie annorū legalium. Hæc autē probatione indigent. 1. ab alijs etiā admittitur, qui nō paucis annis Exodum citius notāt, quā Caluſius. Exēpli causa. Peranius Exodo cōſecrat annum ante Christum 1511, & simul primum manna, diei Dominico; Sethus autē anno ante Christi ærā 1497. ait migratam Ægyptū. Deinde non desunt, qui alio die manna primitus cecidisse autumant. Deniq; nonnulli mēsem Nisan probabiliter existimāt, olim 29. dierū fuisse; atq; ita ex primo caractere non innotescit annus ille, quo Caluſius Exodum signat. 2. etsi à nullis negetur, admitti tamē potest, sed nihil probat, nisi etiā tertium & quartum concedatur, quæ probari nō possunt nisi ex traditione Hebræorum, quā in hoc negotio pleriq; oēs tum Chronologi, tum sacrorū voluminum interpretes re ipsa cōtemnunt: siquidē ærā mundi æquo breuiorē habēt Hebræi, ex qua cōnexionē illā ac ferie annorum sabbaticorum & Iubilæorum cōmifcuntur, & filios Iſraēl ex Ægypto feria 6. migrasse tradūt, quā traditionē respuit Caluſius, sicut & illā qua lege nō sabbato datam credunt. Sic Sethus duas traditiones Hebræorum explodit, vt eam retineat, quæ ex falsa mundi ærā deducitur.

10. De feria qua Hebræi ex Ægypto migrarunt restat dubium, Fasti Siculi hoc tribuunt ferię 2. Author quæſtionum de nouo Testamento apud S. Aug. tomō 4. q. 93. confert in feriam 5. quod facit Peranius, Sethus, Alstedius, locis citatis. Alij feria 6. ineunte, populum ex Ægypto educunt. Hebræi in Seder Olam, cap. 5. Vincentius lib. 2. spec. hist. ca. 7. Genebrardus in Chron. Tornielus anno m. 2544. num. 21. Salius eodem anno num. 160. Cornelius & Bonfretius Exodi 12. Equidem in hisce minutijs serutandis existimo primam diem Nisan, nō ita non hinc pertinaciter alligandā esse, quin ab illo vnus alteriusve diei spatio abesse possit, sicut luna paschalis ritu Eccl. siatico à veris luminarium motibus recedere solet, vt in simili philosophatur de vero æquinoctio Peranius lib. 9. cap. 24. vbi de anno Exodi disputat. Vide quæ dicam cap. 16. v. 1. & quæ habet Clauius c. 4. Calendarij §. Neg; verò vbi cum dixisset iudæis non fuisse præceptum, vt verum aut medium æquinoctium, in paschæ sollemnitate obseruarent, sed tantum tempus quo dies iudicio sensus noctibus æquales sunt, quod triduum aut quatrimum sine magna differentia cōplecti solet; cum inquam hæc dixisset explicat verba illa Exodi 12. *Mensis iste, vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni.* Semper, inquit, inculcantur voces, hæc, iste, huius; quibus significari videtur Deum noluisse immutare consuetam anni, aut mensium Hebræorum formam & numerationem; sed mutationem tantum septimi mensis in primum, Et tandem concludit, hęc mensē primum dici non more Astronomico, quando videlicet Sol ingreditur primum punctum arietis, sed ritu modo quæ admodum vulgari.

11. Cum

*De feria
Exodi varia
sententia.*

P.
Philippi
Chronologia
Testamenti

A IV
17

Conclusio. 11. Cum nihil minus, quam de huius fractionibus cogitarem, ita ex communibus principijs calculos meos digessi, vt Exodus quasi sponte sua in annum mundi 2544 incuntem; ante æram Christi 1497. incidere: quo die 16. Aprilis erat feria 5. dies 17. feria 6. nec tantum hæ duæ dies à plenilunio aberant, quin vtralibet, quintadecima mensis Nisan cenferi posset. Magis autem in eam partem propendeo, quæ Exodum feriæ sextæ consecrat, & primum mensis cauum facit.

De annis Sabbaticis ab Orbe condito. 12. Porro in confesso est, Iudæos non agnoscere Cainan secundum, & talem Abraham anno 70. Thare consignare: ego verò cum authoribus suis memoratis Cainan 30, annos adscribo, & Abrahamum 60. annis tardius tantum existimo, atque ita ad Hebræorum æram adijcio ante Exodum annos quos si exemeris anni Sabbatici & Iubilæi, ab origine mundi, ad annos Sabbaticos & Iubilæos legales, ita deducuntur, vt nihil defit, nihil superfit. Nam mea supputatione, mundus est creatus anno ante Christi Epocham 4040. à initium veris. Fuisset igitur annus primus semitæ, primo mundi autumno factus, & inijsset secundus. Sic primus annus mundi iuxta formam annorum Sabbaticorum, ab autumno incipientium non nisi sex menses habuisset.

EXODI 12. v. 37.

1. & 2. mansio. Profecti, sunt filij Israel de Ramesse in Socoth. Hæc est 2. mansio in qua Israel coxerunt pastam sine farinam, quam dudum de Aegypto conspersam tulerant, & primum subcineribus panes azymos, neque enim poterant fermentari cogentibus exire azymis, & nullam facere sinentibus moram. ib. v. 33. In Socoth Hebræos vnum dicitur (vt minimum) posuisse verisimile est, quod tradit Seder Olam, dum notandum ab exitu vsque in Ethan absumptum. Consentunt Torniellus ad annum 2544. num. 23. & Salianus num. 200. qui putat in hac secunda mansione Hebræos non solum azymos coxisse, sed etiam ex itinere fessos, partim quietem liquam cepisse, partim res suas, quas confusas raptim è Ramesse extulerant, posuisse, & ea accepisse, quæ Exodi cap. 13. vsque ad 19. tradita narrantur, de lege primogenitorum, religione Paschæ, azymorum obseruatione, & iugitatione beneficij, quo è seruitute Aegyptiaca asserti fuere.

CAPVT XIII. Exodi v. 20.

3. mansio. Profecti de Socoth castra metati sunt in Ethan. Nempe tertio vt minimum, quam de Ramesse egressi fuerant.

CAPVT XVI. Exodi v. 1.

Quando ad 5. mansio- nē veniū. Profecti sunt de Elim, & venit omnis multitudo filiorum Israel in desertum Sin.

est inter Elim & Sinai, quintodecimo mensis secundi, postquam egressi sunt de terra Ægypti. Exodi 16. v. 1.

1. Hic obiter nota, primam Hebræorum ex Ægypto egredientium mansionem fuisse in Ramesse. 2. in Socoth. 3. in Etham. 4. in Phihahiroth. 5. in Mara. 6. in Elim, & inde eos venisse ad mansionem septimam Iam-Suph, vt habetur Num. 33. v. 9. *Profectiq; de Mara venerunt in Elim, vbi erant duodecim fontes aquarum, & palma septuaginta, vbi castra metati sunt. Sed & inde egressi fixerunt tentoria super mare rubrum, profectiq; de mari rubro castra metati sunt in deserto Sin.* nempe die illa 15. mensis secundi, quo ad vesperam, fuit coturnicum aucupium, & manè insequenti manna cœlitus datum, prout narratur, isto cap. 16. Exodi, præsertim v. 13. Manna igitur primum Hebræi acceperunt die 16. mensis Iiar, anno primo exitus de Ægypto: defecit autem anno 41. die 15. Nisan, aut circiter, cum transiit Iordane populus in campestribus Iericho castra haberet, Iosue 5. v. 12.

2. An non exigua difficultas est, vtrum ea dies decima sexta mensis secundi qua primum in castrorum circuitu Hebræi manna conspexerunt fuerit Dominica, an feria 2. Fuisse feriam secundam tradit in primis Salianus anno m. 2544. num. 319. & seqq. probatque 1. autoritate eorum, qui cum modernis Hebræis mensem Nisan dicunt Moyse tempore fuisse plenum, siue 30. dierum, quod asserunt Serarius Iosue 1. 4. q. 7. Caietanus Exod. 16. Ribera lib. 5. de Templo, cap. 7. Sanctius Act. 2. num. 15. Fauet S. Hieronymus tomo 3. epist. ad Fabiolam in 7. mansione, vbi diem 15. mensis secundi egressionis Hebræorum ex Ægypto, ait fuisse 31. postquam egressi sunt de Ramesse. Et Iosephus lib. 3. Antiq. cap. 1. vbi ait 30. dierum itinere confecto, comeatum quem Hebræi ex Ægypto secum extulerant fuisse consumptum, antequam Deus coturnices submitteret. Probat 2. ex Seder Olam cap. 5. vbi Neomenia mensis secundi notatur prima sabbati, quam diem Dominicam vocamus: quod necessario asserunt ij, qui 15. mensis Nisan in feriam 6. conijciunt, & ipsum mensum primum tricenis diebus definiunt. Si vero mensis Nisan fuisset causus, prima dies mensis secundi non fuisset prima sabbati, quod tamen illo cap. 5. traditur. Probat 3. Quia Israëlita pridie quam manna decideret, venerunt in desertum Sin. Si ergo primum manna die Dominica datum est; Israëlita Sabbato iter fecerunt, idque duce columna, & sic Sabbatum, authore Deo, non seruarunt, quod minime admittendum videtur.

3. Sunt tamen plures nec inferioris notæ, qui primum manna die Dominica pluiffe asseuerant. Origenes hom. 7. in Exodum: *ex diuinis scripturis apparet, quod in die Dominica, primo in terris datum est manna.* Idem docet S. Ambrosius 1. Cor. 10. S. Augustinus serm. 251. de tempore, & apud eundem in Appendice ad tom. 4. Author quæstionū de Nouo Testamento q. 95. Synodus Cæsariensis,

T

quam

Aucupium
coturnicium
& manna
primo datum.

De feria
dati manna

1. Opinio.

1. Opinio
probabilior.

quam refert Beda, epistola de celebratione Paschæ. Philo sub finem lib. 3. de vita Moÿsis, Torniellus anno m. 2544. Cornelius hîc, & Menochius, v. 5. Bonfrerius Exodi 12. & Exodi 16. ver. 22. vbi ait illam diem sextam numerandam a dato manna. Petavius lib. 13. in tabulis. Vincentius lib. 1. hist. cap. 8. Hi aures adstruunt sextam illam diem, qua Hebræi cibos duplices collegerunt, fuisse ordinem sextam ex quo manna primo datum fuerat. Exodi 16. v. 22. sicut tertia dies post manæ caperunt audiri tonitrua Exodi 19. v. 16. non computatur ab initio hebdomadæ; sed ex quo Deus Moÿsi dixerat: sanctifica illos hodie & cras. ib. v. 10. Tertia etiam ratione dies septimus, quo Deus Moÿsen è caligine vocasse dicitur Exodi 24. ver. 16. communi authorum interpretatione, fuit septimus, ex quo Moÿses cum Iosue montem tabulas legis accepturus conscenderat. Huic sententia Caluistius & Alstedius subscribunt: quam Origenes & alij ex Scripturis adstruunt. Cum enim Deus hîc versu 4. prædixisset se manna daturum, mox subiungit: Die autem sexto (nempe ab accepto manna) parent quod inferant, quod duplum, quam colligere solebant, per singulos dies. Antequam primum à dato manna sabbatum aduenisset, nulla sabbati præcedentis, sed dati manna memoria facta, dicuntur Israëlitarum die sexto cibos duplices collegisse: ex quo apparet, sextum illum diem numeratum fuisse, à primo die, quo manna collectum sunt Hebræi. Ita diuina providentia disponente, vt eadem esset & sexta sabbati, & sexta manna primum collecti. Sic Deus suauiter populum ad sabbati obseruationem inducebat, & vt docet Origenes significabat Dominicam memoriam qua pluit de cælo manna, prælatam esse sabbato. Cum igitur antiqui Patres Synodus iam citata, hunc locum eo modo exponant, quo similia interpretari solemus, arbitror cum ijs manna primum die Dominico collectum, prælatum cum prioris opinionis argumenta idoneam habeant solutionem, si autem tunc cauus fuit, aut feria 5. exitum de Ægypto.

Ad rationem 1. opinionis.

4. Ad primam igitur rationem dici potest primo, migrationem de Ægypto feria 5. contigisse. Secundo licet Hebræi Nisan iam plenum habeant, non peti Moÿsis tempore id in vsu fuisse. Sicut Iudæi à pluribus iam annis suum Pascha feria 5. Vesperis non celebrant: quod tamen Hebræi Exodi tempore factum dicunt. S. Hieron. fortè loquitur secundum formam Calendarij suo tempore apud Iudæos vsurpati, aut exitum de Ægypto feria 5. attribuit. Iosephus fauet posteriori sententiæ: nam reuera ex annona de Ægypto sumpta, videri debet collectum sunt Hebræi, vsque ad 30. diem vesperi: si quod supponere videretur Iosephus Nisan erat 29. dierum: quorum quindecim vltimis, & quindecim primis primis secundi diebus vsque ad vespertam farinam Ægyptiaca victitauerunt.

Ad 2.

5. Authoritati Seder Olam præualet eorum authoritas, qui postulant sententiam. Deinde author istius libri sibi non constat, ac proinde

vni potius sententiæ fauet, quam alteri, vt fatetur Salianus num. 161. Ad do in anno deficiente menſem Adar vno die ſolito breuiorem eſſe: atque ita fieri poſſe, vt dies 23. Adar & prima Niſan ſequentis in eandem feriam incidant: licet ordinariè vltimus menſis 30. dies complectatur, ſi menſis primus ſit tantum 29. dierum.

6. Tertia ratio, quam aliqui non ſatis ab Origene ponderatam autumant, *Ad 3.* parum iuuat aduerſarium. Quod enim Deo authore fit, licitè fit. Deinde Salianus num. 160. fatetur diem 22. primi menſis fuiſſe feriam ſextam, & tamè duobus diebus ſequentibus Hebræos mouiſſe per deſertum Sur: atque ita 24. eiufdem menſis tandem veniſſe in Mara. Si igitur licuit Iſraëlitis die 23. Niſan, iter ſuum non obſtante Sabbatho proſequi, licuit & decimo quinto menſis Iar, quamuis eſſet ſabbatum, duce columna, venire in Elim. Hinc Abulenſis Exodi 16. q. 13. ad illa verba: & ſabbatizauit populus die ſeptimo, incipientes colere ſabbatum, inquit, Hebræi etiam, fatente Saliano, primum in Alus ſuos maiores ſabbatum obſeruare cœpiſſe tradunt.

EXODI 16. v. 27.

Veniſſe ſeptima dies. Et ſi hæc verba ad primum à dato manna ſabbatum referri poſſe videantur, ita vt nulli Iſraëlitarum ad manna colligendum eo die è caſtris exiuerint quo Moyses valde manè dixerat: *Comedite illud hodie, quia ſabbatum Domini eſt, non inuenietur hodie in agro:* hic verſ. 25. Probabilius tamen eſſe cenſent Toſtatus in hunc locum & Salianus ann. m. 2344. primo ſabbato poſt datum manna Hebræos non fuiſſe obiurgatos, quod in agrum egreſſi explorarent verum eſſe, quod Moyses de manna non inueniendo prædixerat, ſed monitos duntaxat, vt ſabbato cibus pridie collectis & paratis contenti feriantur. Cum autem alterius hebdomadæ *ſeptima dies veniſſet*, quosdam egreſſos de populo, vt colligerent, non inueniſſe: idcirco grauiter obiurgatos, ſiquidem iam bis experti fuerant, annonam feria 6. ſibi duplicatam fuiſſe, nec computuiſſe, & ſic tandem, ſabbato poſt acceptum manna ſecundo, *ſabbatizauit populum die ſeptimo*, puta in Alus vbi primò ſabbatum obſeruati cœptum cenſent Hebræi in Seder Olam. Vide notas initio ſequentis capitis.

2. Sabbatho poſt datū manna.

EXODI 16. v. 35.

Filij autem Iſrael comederunt manna quadraginta annis. Cœperunt hoc cibo vitare anno primo Exodi die 16. menſis ſecundi, vt patet ex hoc capite, quo Hebræos legimus die 15. iſtius menſis in deſertum Sin mouiſſe, velperi coturnices aucupatos, ſequenti die manè per caſtrorum circuitum manna reperiſſe. Deſicit autem manna poſtquam comederunt de frugibus terræ. Iosue 5. v. 12. ſcil. die circiter 15. menſis primi, quando frugibus terræ veſci ceperunt, *azymis & polenta eiusdè anni.* lb. v. 11. Nec dubium eſt, quin hoc contigerit anno 41. Exodi, quo in terrā promiſ-

Iniſſum & ſuis māna cadentiſ.

P. Philippi
Chronologia
Testamenti

A. IV
17

promissionis ingressi sunt. Sic ad exactum 40. annorum calculum, desideratur vnus circiter mensis spatium: sed eiusmodi minutias non raro Scriptura permittit.

CAPVT XVII. EXODI v. i.

Mansio 11. 1. **I**gitur profecta omnis multitudo filiorum Israel de deserto Sin per mansionem suam iuxta sermonem Domini castra metati sunt in Raphidim, vbi non erat aqua ad bibendum. Notant hoc loco sacri interpretes nonam populi mansionem fuisse in Daphca, decimam in Alus, vndecimam in Raphidim, prout ordine recensetur Num. 33. at vero nonam & decimam libro Exodi suis nominibus expressis non fuisse, sed tantum insinuat as hisce verbis: *per mansiones suas.*

Quaestio Ad octauam mansionem populum 15. die mensis secundi, anno primo Exodi peruenisse constat ex cap. 16. huius libri, v. 1. quando autem ad nonam, decimam, vndecimam aduenerint, in quaestionem vocatur.

1. Opinio non placet. 2. Salianus censet Hebræos vltima mensis secundi pertigisse in Daphca, ratus eos secundum à dato manna sabbatum in octaua mansione egisse, prima mensis tertij die, in Alus, quarto eiusdem in Raphidim se suaque transfugisse. Quod mihi creditu difficile est. Nam in 12. mansionem, vbi lex data est, peruenisse post 3. diem Siuaa Hebræos initio cap. 19. probabitur. Duas vnum minimum noctes in Raphidim positas, sacra pagina ostendit hoc capite. Cum enim ibi non esset aqua ad bibendum populo, surgatus est contra Moysen. ver. 1. & Moyses post murmur ad Deum recurrit, ac diuino oraculo iubetur assumere secum seniores, & coram eis ac populo virga petram ferire: quod & fecit, quamque elicuit. Venit Amalec & pugnabat contra Israël in Raphidim, vbi dixitque Moyses ad Iosue: elige tibi viros, & egressus pugna contra Amalec, cras ego stabo in vertice collis &c. ver. 9. Pugnante cum Amalecitis locum dicuntur manus Moysis non lassatae, vsque ad occasum Solis. ver. 12. Vnde colligimus toto die pugnatum, cum de bello pridie habita fuisset conclusio. Pugna feliciter peracta, Moyses ibi altare erigendum, & sine diebus sacrificium offerri curat: quod non nisi postridie factum videtur. Venerit igitur in Raphidim populus die prima mensis tertij: die 2. pugnauerit vsque ad occasum, tertia oblato Eucharistico sacrificio, venerit in 12. mansionem, demque die Moyses semel montem ascenderit.

De 9. & 10. mansione. 3. De tempore nonz & decimæ mansionis nihil habeo compertum, quod secundo mense, post diem decimam sextam Hebræi per eas transierint. Nam in octaua, die 16. secundi mensis primum manna decem

ea verò quæ de manna narrantur cap. 16. Exodi, suspicor non omnia in 8. statione; sed nonnulla etiam in nona & decima contigisse, secundo post datum manna sabbato populum iam fuisse in Alus, ubi tradunt Hebræi cœpisse observationem sabbati. Quando autem venerint in Daphca, quamdiu vel ibi, vel in Alus hæserint de finire non possum.

4. Ex eorum sententia, qui feria 6. ex Ægypto exitum, primum manna die Dominico datum, legem sabbato traditam existimant, dicendum videtur cum Tornio & Cornelio tunc mensẽ primum fuisse cauum, quod etiam Menochio placere videtur, cum ait diem 15. mensis secundi fuisse tricesimam ab exitu, Exodi 16. v. 1. tum die 15. Iar mouisse Hebræos ad 8. mansionem, sequenti die manna decidisse, die 22. eiusdem fuisse primum à dato manna sabbatum, quo aduersum est cibum pridie collectum non computruisse, alterum verò sabbatum incidisse in 29. diem eiusdem mensis, quo *populus sabbatizasse* dicitur Exodi 16. v. 30. idque in Alus vt Hebræi interpretantur, cum iam per Daphca transitum esset, deinde, vltima Iar, aut prima die Siuan ventum in Raphidim, sequenti pugnatũ, tertia migratum ad 12. mansionem, quarta & quinta die populum se ad legem accipiendam præparasse, sexta promulgatum Decalogum, tertio post datum manna sabbato.

*Tempore
Moysis
primæ
mensis eris
cauus.*

5. Nec est, quod obijciatur moderna Calendarij Hebraici ratio, qua Nisan plenus 30. dierum constituitur; hanc enim rationem Exodi tempore non fuisse seruaram fateri coguntur ipsimet Hebræi, dum asserunt die 15. Nisan qua ex Ægypto migrarunt, fuisse feriam sextam, & 6. Siuan incidisse in sabbatum. Tamen iam in suis Calendarijs seruo cauent, ne alterutrum horum contingat.

*Fasti Hebraeorum
mutati.*

6. Si quispiam quærat, cur in eam opinionem sim propensior, quæ Nisan tempore Moysis cauum fuisse arbitratur? Respondebo in primis non deesse auctores bonæ notæ, qui diserte eam tradant, in quibus Tornio ad annum m. 2544. num. 31. Cornelius in Exodum cap. 16. v. 1. Bonfrerius num. 13. v. 27. vbi secundum mensẽ plenum constituit. Idem asserere coguntur, qui diem 15. secundi mensis dicunt fuisse tricesimam ab exitu de Ægypto, quod facit Iosephus l. c. Menochius Exodi 16. v. 1. Deinde vel inuiti in hanc sententiam veniunt, qui cum Hebræis & alijs suo loco recēsitis, Exodum ferie 6. & primum manna ferie 1. consignat: quibus adde Vincentium lib. 2. spec. hist. cap. 6. sicut & quotquot primum manna die Dominico datum autumant, & legem sabbato. Qui verò Nisan Exodi tempore tricenum dierum fuisse affirmant, vna Calendarij Hebraici auctoritate nituntur, quæ tamen satis imminuta videtur ex iam dictis num. 5. Ex eo enim quod Hebræi diserte tradant exitum de Ægypto feria 6. & legem datam Sabbato, consequens est, diem 16. secundi mensis qua primum

*Cur Nisan
olim cauus*

P. Philippi
Chronologia
Testamenti

A IV
17

manna pluit feriam 2. incidisse, si Nisan fuit plenus: si verò cauus; locum habebit communis Catholicorum maximè antiquorum sententia, qua die Dominico adstruunt primum manna apparuisse. Quare eorum opinionem nequam probo, qui vt doctrinam Iudaicam de Nisan pleno tueantur, tres alia Iudaicas traditiones faceffere iubent, nempe de feria 6. qua Exodum contigit se, de sabbato quo legem traditam, & feria 2. qua Iudæi primum manna collectum volunt. Ita philosophantur Scaliger, Caluifius, Capellus, Alstedius: non mirum vt Calendarij Gregoriani normam incuruent, qua mensis Paschalis Christianorum (qui Iudaico Nisan pariat,) initium, intra 29. dierum spatium constringitur, puta ab octaua die Martij, ad quintam Aprilis inclufiue.

*Subdola
ratio Iu-
daorum.*

7. Iudæi in suis Calendarijs ita dies mensis Nisan digerunt, vt reuera unus appareat, vna enim in facie solum 29. dies ordine notant, licet commode 30. signare possent, tum Tekupham adscribunt, quasi mensis esset finitus. Vt so deinde folio, in summa pagella Iar siue mensem secundum ponunt, sub quo proximè locant 30. & ad latus primum diem mensis lunaris adnotant: lineam secunda, diem primam subijciunt; sed ad latus disertè monent esse secundam, sub titulo mensis secundi dies triginta collocant: sub Nisan autem, etsi factotidem numeri locum habere possent, nunquam tamen, nisi 29. in primis Rabbini à me cur hoc facerent aliquando interrogati: responderunt id eodem more maiorum fieri: causam verò se ignorare. Dicant itaque Hebræi quicquid velint: scriptis suis mensem primum, tertium, & reliquos numeros impares 29. dierum constituunt; fortassis, vt obscurè insinuent antiquitate le manni formam in vtu fuisse.

8. Addunt aliqui probabilem suspicionem cur mensis primus lunaris cauus potius, quam plenus esse debuerit: quia lunatio vna constat ciuilitèr 29. diebus cum semisse: rationi autem magis consentaneum videtur, vt primo mensi nati 29. duntaxat tribuantur, secundo verò mensi triginta, sicuti licet annus lunaris sex horis dies 365. superet, non tamen anno primo, sed quarto demum sextilem diem assumit.

CAPVT XVIII. EXODI.

Quo tempore Iethro ad Moysen venerit, & quanto manserit.

*Opinio
Lyrani.*

1. **N**icolaus de Lyrā in hoc caput fatetur Hebræos in ea sententia esse sentiant Iethro ad Moysen venisse post legem datam sub initium secundi egressionis ex Ægypto, ac proinde per anticipationem illius aduentus

hoc capite describi: sed opinatur id factum anno primo Exodi, & quidem ante legem datam. 1. Quia Iethro non videtur procul à monte Sinai habitasse, quandoquidem Moyses dicitur gregem Soceri sui minasse in interiora deserti, & venisse ad montem Dei Horeb. Exodi 3. vers. 1. Et ideo, inquit Lyranus, audita magnificentia Moysi generi sui, non est verisimile, quod tardasset per annum venire ad ipsum. 2. Cum Iethro ad veram fidem, quam populus Iudaicus profitebatur conuersus fuerit, ut hic vers. 11. innuitur, decebat, ut anno ferè integro apud Moysen moraretur, quo plenè ritus & cæremonias legis edoceret, nempe, vsque ad initium anni secundi, quando castra è Sinai mouenda erant. 3. Cum suum generum in tanta gloria esse videret, congruum erat, ut honoris gratia, cum eo diutius permaneret.

Prob. 1.

Prob. 2.

2. Hac de re nihilominus dicendum est, primò, quando Iethro ad Moysen accessit populum iam fuisse in 11. mansione ad montem Sinai, iuxta illud Exodi 18. vers. 5. Venit ergo Iethro cognatus Moysi, & filij eius, & vxor eius, ad Moysen in desertum, vbi erat castra metatus iuxta montem Dei. Ad quem montem castra sua promouerant Israelitæ initio mensis tertij: die autem 6. eiusdem legem acceperant. Vnde sequitur nec secundo mense anni primi ab Exodo hunc aduentum signari debere.

Concl. 1.

3. Dicendum secundò, nec ante legem promulgatam id accidisse. Nam aduentanti Iethro, Moyses obuiam iuit, eumque hospitali conuiuio excepit: altera die à mane ad vesperam ius populo dixit. Addit Abulensis diem tertium tribunis & alijs officialibus ordinadis insumptum fuisse. Quicquid autem sit de hoc tertio die, duo illi priores dies excipiendo Iethro, & causis audiendis impensis in 12. mansione non fuerunt antequam lex daretur. Quamprimum huc fuit peruentum, Moyses confestim in montem ascendit, egitque cum populo de rebus ad legem recipiendam spectantibus, & in diem tertium præparauit, ut dicam cap. seq. Sic nulla pars temporis reliqua fuit qua Iethro exciperetur, & causæ vulgi audirentur, ut latius probant authores iam citandi.

Conclus. 2.

4. Dicendum tertio, Iethro sub finem anni primi Exodi, aut fortè initium secundum ad Moysen aduenisse. Id prolixè probat Abulensis quæst. 2. cui subscribit Cornelius v. 5. Salius ad an. m. 2544. num. 723. Torriellus anno m. 2545. numer. 45. Probant illi tum alijs rationibus, tum ex Deuter. cap. 1. à vers. 6. ad 15. vbi Moyses dicitur magistratus constituisse, sub id tempus, quo è Sina migrandum erat: quod accidit anno secundo Exodi mense secundo, vigesima die. Numer. 10. vers. 11. magistratus autem creati sunt authore Iethro, virgibus senioribus, ut ex hoc capite liquet. Deinde licet Moyses conatus fuerit diutius Socerum in castris retinere Numer. 10. vers. 31. (si idem est Hobab

Conclus. 3.

P. Philippi

Chronologia
Testamenti

A IV

17

Hobab cum Iethro) eum tamen dimisit, qui reuersus abiit in terram suam, vt ad hunc huius capituli refertur. Cum igitur Iethro, animo redeundi suum Generum inuiseret; verosimile non est, integrum fere annum, domo sua neglecta, in castris Hebræorum traxisse moras, quod tamen asserere cogitur Lyranus, dum ait eum ad Moysen adijisse ante legem datam, nec diffitetur, quin adfuerit, quando tribuni & alij in populo magistri sub discessum à Sina constituti sunt.

Confirmatio.

5. Quod non statim ab accepta lege, Sephora cum filijs ad Moysen adducta fuerit, auctores etiam ex eo confirmant; quod Moyses binis aut ternis quodragessimis mox à dato Decalogo sic distentus fuerit, vt nullum interim tempus assignari possit, quo eos hospites, de quibus agimus excipere poterit.

Ad i. Lyrani.

6. Rationes Lyrani proponit & resoluit Abulensis hic q. 2. & 12. Quod primam attinet, varijs de causis fieri potuit, vt Iethro non citius ad Moysen conferret, siue propius, siue remotius eius domicilium à Sina abesset: quoniam multa de populo Israëlitico inaudisset. Probabile est, eum suam profectioem distulisse, donec sciret quonam loco Hebræi castra metarentur, quoniam et Moysis de vxore & liberis in desertum adducendis voluntas. Si prima die Moyses in Sina aduenerat nuncios ad focerum misisset, & Iethro mox ab eius aduentu se in viam dedisset: non tamen idcirco dici posset, eum ante legem promulgatam in Sina peruenisse. Ibi enim Moyses cum castra metatus esset sine mora conscendit montem, & sequentibus diebus tantum otij non habuit, vt obuiâ focero ante legem latam procederet: quod tamen eum fecerit agimus hic v. 7. Adde Iethro nuncios ad Moysen cum mandatis præmississe, & eum de filiarum & vxoris aduentu certiores facerent, v. 6. Vnde apparet Iethro non instar cursoris, aut tabellarij insperato aduolasse, sed longe tardius gradu, & eo comitatu aduenisse, quo honoratæ familiæ, ad personas non vniuersales deduci solent. Quin & coniectura probabilis æstimari potest, prius eum esse ad Iethro de Hebræis ad montem Sinai commorantibus, & Moysen voluntate quam eum filiam & nepotes adducendos putaret. Sic maiorem Moysi honorem deferebat, quam si præpropere tam cata ipsi pignora diutius per se certa errandi, periculo exposuisset.

Ad 2.

7. Ad 2. Iethro tunc quidem verum Deum, quem colebat Israel, profectus est: sed fortè iam pridem à Moysen veram fidem edoctus. Quod si eo demum tempore fidei lumen accepit; non erat tamen opus vt ad circumcisionem & alios ritus Mosaiicos tanquam profelytus transferebat, præsertim cum in deserto fuerit Hebræorum circumcisio. Deinde pleræque legis cæremoniæ erant de sacrificijs & legalibus immunditijs, quas cum Iethro ad suos reuersus oblatas non posset, non erat operæ precium ijs discendis annum consumere. Quæque ad comparandam rerum ad salutem necessariarum notitiam & Moysi

vt decebat honorandum, satis erat si Iethro, vnum alterumue mensum apud eum hospitaretur. Et sic tertium argumentum nihil probat.

CAPVT XIX. EXODI.

Quando populus ad montem Sinai peruenerit.

Mense tertio egressi sunt Israel, de terra Aegypti, in die hac venerunt in solitudine montis Sinai, cap. 19. vers. 1. Ita habet editio vulgata consentiente textu Hebraeo, Graeco, Chaldaica paraphrasi. Quanam vero dicatur hac dies, non est vna omnium authorum sententia. Nonnulli aiunt hanc diem dici, qua recesserunt ex Raphidim, vt significetur, non esse magnam distantiam inter Raphidim, & montem Sinai: quam interpretationem sequitur Lipsomanus, Fagius, Bonfretius, Scholia Varabli, & late propugnat Salius illo anno 1544. numer. 367. Cum enim, inquit, dixisset Moyses, in hac die venerunt in solitudinem Sinai, & videret se obscurus locum, quod relatiuum sine antecedente posuisset, explicandi gratia integram posuit sententiam. Nam profecti de Raphidim, & peruenientes in desertum Sinai castra metati sunt, in eodem loco. Quod confirmari ait per particulam causalem, nam, quam habet vulgata editio, Tigurina & paraphrasis Chaldaica. Iuxta hac interpretationem, quam non improbabilem reor, scriptura verbis iam relatis, diem qua Hebraei ad montem Sinai accesserunt, non refert ad mensum tertium sed tantum indicat eadem die, qua ex Raphidim discesserant, in desertum Sinai peruenisse: eam autem fuisse quartam mensis tertij arbitratur Salius, & penultimam secundij mensis fuisse sabbatum, nec licuisse tunc iter facere, ac proinde populum vltima die mensis secundij, ex 8. mansione, venisse ad nonam: prima mensis secundij de Daphea ad locum decimae stationis Alus dictum, die 2. de Alus in Raphidim, vadecimam mansiorem, eodem die sub vesperam, aquas de petra, murmurantibus dadas, Amalecitas extrema agminis Hebraeorum carpsisse, proximam nocte de bello deliberatum, postridie, qui fuerit tertius mensis tertij pugnatum cum Amalecitis vsque ad Solis occasum, imò & erectum altare, fortasse etiam sacrificatum, ac die tandem quarta Israelitas in Sina peruenisse, ita vt Moyses praecesserit matut. eo que peruenerit hora tertia ante meridiem, mox ascenderit ad montem, inde ad populum qui iam aduenerat Dei mandata retulisse circa meridiem, re cum maioribus eomunicata circa horam 2. pomeridianam iterum subiisse montem, circa quintam ad populum rediisse, & praeparationem in tertiam diem indixisse, quae futura erat sexta Siuan, qua legem populus accepit.

Quaestio
status.
1. Opinio.

2. At vero Rupertus & Abulensis in hunc locum & Beluacensis lib. 2. hist. e. 8. putant hanc diem, primam mensis appellari, q. d. mense tertio, prima die mensis venerunt filij Israel in solitudinem Sinai. Fauet Bellarminus lib. 3. de cultu Sanctorum cap. 13. hanc diem idem esse ratus, quod initium mensis. Sed hi auctores

2. Opinio

V

thores

P.
Philippi
Chronologia
Testamentum

A IV
17

thores nullam afferunt suæ interpretationis rationem: multo verò minus afferre possunt, cur dicant, hanc diem esse, qua tertius mensis completus est.

3. *Opinio.* alij denique arbitrantur *hanc diem*, esse tertiam mensis, in hunc sensum, mense tertio *in hac die*, id est, tertia. Textus orationis insinuare videtur, ut licet mensis erat numero tertius, ita & dies mensis ordine tertia. Hanc interpretationem sequuntur Hugo de S. Victore, Ribera lib. 5. de templo, cap. 7. Securus lib. 1. in Iosue q. 7. & seq. Bellarminus lib. 3. de Sanctis c. 13. Sa, Cornelius, Menichius hic. Lorinus Num. 10. v. 11. Torniellus an. m. 2544. n. 36. & probabile censer Bonfrerius, & verò ita sentiendum, si sextus dies ponatur datæ legis. Quæ sententia mihi cæteris præponenda videtur, siquidem legē non tertio, sed sexta die mensis tertij datam paulo post probabimus. Sententia verò Saliani & circo minus arridet, quod plura in vnam diem congerat, quam quæ tam brevissimo spatio commode gesta videatur. Moyses enim durante cum Amalecitis pugna vsq; ad occasum solis in oratione perstitit, ut patet Exodi 17. v. 12. Deinde Raphidim erectum altare, & sine dubio sacrificatum: quomodo ergo Moyses postridie cõstitutus, tribus ferè horis ante meridiem venit ad montem Sinai, & modo bis eodem die, interposito cum Israelitis colloquio montem ascendit, descendit: Deinde minus adlubescit, quod Moyses dicatur prius montem ascendisse, quàm populus de Raphidim ad Sina pervenisset, cum sacer textus aduertentiam Hebræorū ascensui Moysis præponat, nec vlla ratio huc histerologia in dicitur.

4. *Conclusio.* Venit igitur populus tertia die mensis Sivan ad montem Sinai, cumque vidisset nubem iam aliquantisper constitisse, tabernacula erexit, Moyses enim montem petit, indeq; acceptis à Deo mādatis eodem die, diuinum decernit ad seniores, tum ad populū refert ut indicatur v. 8. Postridie montem repetens consensus populi Deo profitetur, moxque reuersus iussa Dei populo intempe cumque lauisent vestimenta, ait ad eos: *esote parati in diem tertiam.* &c. v. 13. quis cum Cornelio dicere malit Moysen 4. die Sivan bis montem conscendisse. Quod autem aliqui de die sabbati obijciunt, explicatum est, cap. 16. v. 1. n. Bene autem Torniellus an. m. 2544. num. 37. Cornelius hic & alij monent, Hebræos in Sina hæsisse annum integrum exceptis 13. circiter diebus. Huc enim venerunt die 3. mensis tertij, & hinc castra mouerunt anno sequenti die 1. mensis secundi. Num. 10. v. 11. Sic omnia, quæ ab initio cap. 19. vsque ad finem Exodi, toto Leuitico, & Numerorum libro vsque ad cap. 10. v. 11. describuntur, gesta sunt in hac mansione 12. ad montem Sinai.

EXODI 19. v. 3.

Ad non factum. Moyses autem ascendit ad Deum. Aduerte Moysen bis montem conscendisse, antequam populo indiceret præparationem in 3. diem, quo legem erat accipiturus. *Prima vice* iussus est quærere consensus populi, an Deo vellet obedire.

Si audierit vocem meam. &: Hæc sunt verba, qua loqueris ad filios Israel. v. 6. Quo mandato accepto descendit ad castra, & convocatus maioribus natu populi, exposuit omnes sermones, quos mandauerat Dominus: responditque omnis populus simul: cuncta que locutus est Dominus faciemus. v. 7. & 8. Vnde colligit Salianus Moysen prius cum senioribus consultasse, quam res populo proponeretur, & consensus peteretur. Altera vice Moyses ascendit, & nuntiavit verba populi ad Dominum. v. 9. Qui dixit ei: vade ad populum, & sanctifica illum hodie & cras. &c. v. 10. Hinc colligo secundum ascensum fuisse quarta die mensis Sivan, quæ erat prima sanctificationis populi. De die prioris ascensus nonnullum est inter auctores dissidium. Quidam enim, vt Tostatus & Salianus, volunt Moysen ea die, qua ex Raphidim ad Sinæ castra mouit vtraque vice montem conscendisse. Alij vt Cornelius vtrumque ascensum signant postredie aduentus in Sinai. Alij denique, vt Tornielus num. 36. putant eo die, quo populus ad montem Sinai venerat, Moysen vna; sequenti die, alterâ vice in montem se contulisse. Prima opinio multa in vnum diem congerit, aduentum è Raphidim, castrorum metationem papilionumue erectionem, ascensum priorem Moysis, eius descensum, seniorum consilium, congregationem populi, alterum Moysis ascensum, colloquium cum Deo, descensum, contocationem plebis, indictionem sanctificationis, lotionem vestimentorum. Adde fortè altaris erectionem & sacrificium in Raphidim antequam inde mane migraretur, cum pridie vsque ad solis occasum, prælium cum Amalecitis durasset, Quare huic opinioni secundam, secundæ tertiam anteponendam puto.

De 1. vice
varia opi-
niones.

EXODI 19. v. 16.

Quando lex data Hebræis.

Item aduenerat tertius dies & mane inclauerat &c. Hic dies non erat tertius mensis tertij, neq; tertius in hebdomada; sed tertius ab eo die, quo Deus Moysi dixerat: v. 10. vade ad populum & sanctifica illos hodie (nempè 4. die mensis Sivan) & cras lauentque vestimenta sua & sint parati in diem tertium, qui erat futurus sextus mensis tertij vt mox patebit. Certum autem est, ac omnium assensu firmatum à Paschate ad Pentecosten, qua lex Hebræis data est, numerari 50. dies; sed controuersia olim fuit, vtrum ab ipso die, quo Agnus immolabatur, an verò à prima, vel secunda, vel tertia die Azymorum inclusiue exordium horum 50. dierum sumendum sit.

Lex lata
die 50. à
paschata.
Quidam
2. de ini-
tio horum
50. dierum
à 15. Nij
san.

2. S. Augustinus tomo 2. epistola 119. cap. 16. Numera, inquit, à 14. primi mensis die, quo factum est Pascha, vsque ad diem tertium tertij mensis, & inuenies decem & septem dies primi mensis; triginta secundi, san. tres tertij, qui fiunt 50. Et libro secundo de Trinit. cap. 15. ait ab occisione agni

V 2

agni

P.
Philippi

Chronologia
Testamenti

A IV

17

agni & celebratione Paschæ, vsque ad legem datam, esse 50. dies, sicut à Resurrectione Domini ad aduentum Spiritus S. Quod reperit tomo quart. quæst. 70. in Exodum, his verbis: Ex die ergo, quo Pascha fecerunt, id est, agnum immolarunt & ederunt, qui fuit quartusdecimus primi mensis, vsque ad istum, quo lex datur, dies 50. numerantur, decem & septem scilicet primi mensis, reliqui autem tertius tertij mensis, qui est à solemnitate occisi agni quinquagesimus. Idem fufius explicatur apud eundem S. Augustinum in appendice tomi 4. quæst. 95. ex Nouo testamento, vbi Hebræis data lex dicitur, feria quarta, die tertij mensis tertij, probaturque ex eo, quod manna datum sit die Dominica, decima sexta mensis secundi, qui ibidem 30. dierum fuisse scribitur. Vnde auctor ibi deducit diem 3. tertij mensis incidisse in feriam 4. qua etiam feria, ait factam Pascha in Ægypto die 14. primi mensis, cui pariter dat 30. dies. Tertio, inquit, die post secundum mensem data est lex: sunt ergo menses duo & dies tres. Retrahe ergo de his 13. dies, qui ante Pascha fuerunt & reliqui erunt 50. Et infra addit populum feria 5. de Ægypto profectum. Abulensis Exodum quæstione prima & decima, & Glossa ordinaria ibid. disertè asserunt Moysen rael prima die mensis tertij, venisse in desertum Sinai, & tertia eiusdem legis accepisse.

*Lex data
die 6.
Sinai.*

3. Communis autem & vera sententia est Pentecosten Iudæorum, atque ad diem datæ legis fuisse sextam mensis tertij, Siuan appellati, nec non quinquagesimam ab altera die Azymorum, qua fiebat eleuatio manipuli inclusiue. Id docet Tostatus Leuit. 23. post q. 12. Hugo de S. Victore annot. in Leuiticum. 12. Caietanus Exodi 19. Cornelius & Menochius Leuit. 23. v. 15. Ribera lib. 5. de Templo. Petauus an. m. 3183. Sanctius Act. 2. Spondanus cum Baronio ad Act. Chr. 34. Salianus an. m. 2544. nu. 166. & 320. Barradius lib. 4. Itin. c. 2. Suanus 3. p. tomo 2. disp. 46. sect. 1. Tornielus an. m. 2544. numer. 39. & seq. qui citat Rabbi Salomon, Calendarium Hebraicum, Aben Esra apud Abulensem. S. Iohannes Caluissius an. m. 2453. Patet hæc veritas, tum aliunde, tum verò maxime ex c. 23. Leuitici, iuxta cuius tenorem Hebræi agnum Paschalem immolabant vespere, qua claudebatur dies 24. mensis Nisan, & instabat 15. eiusdem, quæ dicebatur prima dies & solemnitas azymorum ibi. v. 6. Die sequenti erat eleuatio manipuli & ab hac inclusiue numerabantur 7. hebdomadæ 49. diebus continuè præhense, quibus euolutis celebrabatur festum hebdomadarum siue Pentecostes, ac proinde inter primam azymorum & festum Pentecostes exclusiue vtriusque terminis dies 49. intercedebant, quorum prima erat 16. Nisan, vltima 10; quinta Siuan, sexta denique solemnitas Pentecostes, eademque quinquagesima ab eleuatione manipuli inclusiue. Quæ vt clarius pateant, duo quæstiones nem maxime faciunt, notanda sunt.

demessis vefci, eodemque die spicarum manipulum offerri, subiungit: elapsis Paschali sacrificio, septem septimanis, hoc est, 49. diebus, die 50. quam à numero Asartha Hebræi vocant offerri panem. Ita versio Gelenij. Verum aliæ translationes & fons Græcus habent: septima hebdomade transacta post illud sacrificium, quod scilicet 2. die azymorum offerebatur. Atque ita Iosephus communiquædem sententiæ non aduertatur: sed neque exprimit, vtrum inclusivè, à die 2. azymorum septem hebdomadas auspiceretur.

Lex data die Pentecostes.

7. Datam porro die Pentecostes legem plerique omnes diserte tradunt cum S. Hieronymo, mansione 12. Beda, Ruperto, Rabano, Lyrano, & aliis quos laudat & sequitur Barradius lib. 4. itinerarij cap. 2. Serarius Josue 4. q. 1. Imò in legis datæ memoriâ festum Pentecostes institutum fuisse affirmant Rabini, Moses Aegyptius, Eliezer, Isaac Benharama apud Serarium, patres Christianos omnes inquit Lorinus Leuit. 23. vers. 16. Vide Interpretes Actuum Leuit. l. c.

8. Obijcient forte aliqui eorum auctoritatem, qui afferunt die 50. epiphonias Israëli ex Aegypto legem in vertice montis Sinai datam: ita enim loquuntur, S. Hieronymus illa epist. 127. mansione 12. S. Leo serm. 1. de Pentecostes, Chrysostomus hom. 2. S. Cyprianus serm. de Spiritu S. Isidorus de off. Eccl. cap. 32. & alij. Verum Suarius & Barradius bene respondent, hæc SS. Patrum ratioocinia exclusivè esse intelligenda. Quod tamen de S. Augustino, Tolleranti Glossa ordinaria dici non debet: Hi enim apertè includunt 15. Nisan, & legis datam aiunt, die 3. mensis tertij contra communem sententiâ: cui etiam nituntur illi, qui legem die 7. Siuan traditam arbitrantur; sed frustra, ut dicitur Leuit. 23. v. 15.

Feria 6. aut 7.

9. At quæ feria lex data? Ex dictis supra, hæc quæstiuncula facile resolvitur: qui enim Exodum signant feriam 5. legem feriam 6. latam asserere coguntur, qui cum alijs Hebræos, feriam 6. educunt; sabbato eis legem dare malunt. Ratio utriusque opinionis est, quia 2. dies azymorum & dies datæ legis siue Pentecostes in eandem feriam semper incurrunt, siue Nisan plenus sit, siue cæterum.

5. aut 6. Junij.

10. Quo mense Romano? quoto die? sicut diversæ sunt de anno & exitus opiniones; ita & mense ac die legis latæ. Petavius lib. 13. ad ap. m. 3. 8. legem datam asserit feriam 6. die 23. Maij: sic enim legendum (non 18.) auctoritas indicat, dum Neomeniam, Siuan tribuit 15. Maij feriam 1. Ergo sexta. Si fuit 23. eiusdem, subaudi; si anno ante æram Christi 1531. datus est Decalogus Cyclo Solis 19. lit. Dom. E. Ego vero duas supputationes probabiles auctoritatibus quarum prior Exodum refert ad feriam 5. altera ad 6. iuxta priorem legem Hebræis data videtur feriam 6. die 5. Junij Iuliani: iuxta posteriorem sabbato, die 1. Junij, anno ante vulgarem Christi æram 1497. Cyclo Lunæ 6. Solis 25. lit. D.

E.D. Sum ad posteriorem pronior, quæ est Hebræorum, & bene ad eorum normam quadrat, qui datum manna putant die Dominica, si tunc Nisan 29, dierum fuit.

CAPVT XIX. EXODI v.18.

EO quod descendisset, Dominus super eum! Dominus dicitur bis super monte ipso die Pentecostes descendisse. i. v. isto 18. deinde v.20. prima vice erat supra montem in igne ita eleuatus, vt monti emeretur, postea verò aliquantisper cum Moyse locutus, vt dicitur v.19. magis descendit, ita vt montis verticem attingeret in eoque residens ad se Moysen accerferet.

*Moyse ter
die data
Legis moisi
pesijs.*

CAPVT XIX. v.20.

Vocauit Moysen in cacumen eius. Moyses illo die, quo data est lex, ter ad montis Sinai verticem ascendit. Primum enim ante promulgatum Decalogum ascendisse dicitur hoc v.20. quando dixit ei Deus: *Descende & contestare populo, ne forte velit transcendere terminos, &c. v. 21. Secundo* mox à Decalogi promulgatione, quando populo terrore percusso & à longe stante, Moyses ascendit ad caliginem in qua erat Deus. cap. 20. v. 21. Tunc retulit petitionem populi rogantis: *non loquatur nobis Dominus &c. ibi v. 19. Deus verò indulget, quod petebatur. Deut. 5. ver. 28. remittitque Moysen, vt Hebræis procul in valle stantibus ac timore percussis responsam referat & dicat: reuertimini in tentoria vestra. ibid. ver. 30. cum expedito mandato ad montem reuertatur: tu verò, sta hic mecum. v. 31. nempe populo domum redire iusso. Quod cum fecisset Moyses tertio in montis vertice Deo se sedit, eaque accepit, quæ Exodi cap. 21. 22. 23. traduntur, ac redire postea ad montem iubetur cum Aarone filijs eius & 70. Senioribus. Exodi 24. v. 1. redire autem debebat non eodem die, sed sequenti, quod & fecit, quando cum istis socijs montem aliqua ex parte repetijt, vt infra dicam.*

CAPVT XXI. EXODI v.2.

Si emeris seruum Hebræam sex annis seruet tibi: in septimo egredietur liber gratis. Hi sex anni non erant computandi ab emptione mancipij, sed ab initio semitæ, siue annalis Hebdomadz, ita vt septimus annus sit idem cum sabbatico: quo ineunte omnes & singuli emptitij Hebræi, eodem tempore manumittebantur, siue ante sex, siue ante pauciores annos aliquis eorum emptus fuisset. Ita in hunc locum Lyranus. Cornelius, Menochius, Abulensis q. 6. Salianus an. m. 234. num. 688. & alij vnanimi consensu. Eodem modo intelligitur annus septimus Deut. 15. v. 12. vbi rursus hoc præceptum inculcatur. Idem fiebat ineunte Iubilæo, vt patet Leuit. 25.

*Quis hie
si annus 7.*

* * *

CAPVT

P.
Philippi

Chronologia
in Testamento

A. IV

17

CAPVT XXIII. EXODI v.16.

Caput an-
ni profani
in autūno
sacri in
vere.

Solemmitatem quoque in exitu anni, quando congregaueris omnes fruges tuas de agro
Hæc de festo Tabernaculorum intelligenda esse, certum est, in quo festum
Paschate & Pentecoste iubebatur quotannis omne masculinum apparere
coram Domino v.17. Ex eo vero, quod in exitu anni hoc festum celebrandum
dicatur, colligimus Moyses tempore in autumno fuisse finem & principium
ni, nempe vsualis & contractuum: quod etiamnum seruant Hebræi, quibus
Calendaria quotannis à mense Tisri auspiciantur, nec tamen vlllo modo negant
quin Nisan sit anni principium. Ante diluuium crediderim duplex etiam
principium fuisse, ciuile & contractuum in autumno; vitæ Adami, & aliorum
Patriarcharum prout eos liber Genesis computat, in vere. Vnum enim in
alteri non obstare suadet ratio & praxis non solum Hebræorum, sed & Chri-
stianorum, qui aliunde Christi, aliunde Pontificum, Regum, Beneficiorum
Ecclesiasticorum annos computare solent. Certum autem Moysen, hic cen-
ter de anno populari intelligendum: quia festum Tabernaculorum celebra-
tur non præcisè cum annus finiretur; sed die 15. Tisri, qui mensis computa-
ne ciuili erat primus; absolute autem in Scriptura dicitur mensis septimus.

Quomodo ordine temporis digerenda sint acta diei legis date.

Acta Moy-
si die 6.
Sinan.

I. Sexta die Siuan manè inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitru-
micare fulmina, & nubes densissima operire montem, clangorque buccina-
hementius perstrepebat, & timuit populus, qui erat in castris. Cumque
cessisset eos Moyses in occursum Dei de loco castrorum, steterunt ad
montis. Exodi 19. v.16. Qui ardebat vsque ad cœlum, erantque in eo tenebre & caligo.
Deut. 4. v.12. Torus autem mons Sinai fumabat, eo quod descendisset
Dominus super eum in igne (nempe in aëre monti imminente) & ascenderet
fumus ex eo, quasi de fornace, eratque omnis mons terribilis. Et sonitus
na paulatim crescebat in maius; & prolixius tendebatur. Moyses cōscendit
montis parte loquebatur, & Deus respondebat ei, Exodi 19. v.19. de medio ignis
4. v.12. qui altior erat montis cacumine. Quid autem Deus aut Moyses
quutus Scriptura non exprimit: populum verò audiuisse vocem Dei, legem
Deut. 1. c. Tum paulatim ex aëre eminentiore, Descendit Dominus super
Sinai, atque in ipso vertice montis quasi residens, vocauit Moysen (in cliuo con-
tem) in cacumen eius. Quo cum ascendisset dixit ad eum: Descende & contestare
(ad radicem montis congregatam) ne forte velit transcendere terminos ad
Dominum, & pereat ex eis plurima multitudo. Sacerdotes quoque (qui more
ante legem datam officio Sacerdotijungebantur) qui accedunt ad Dominum

Respondeatur, ne percutiat eos. Dixitque Moyses ad Dominum: non poterit vulgus ascendere ad montem Sinai: tu enim testificatus es & insisti, dicens: pone terminos circa montem & sanctifica illum. Hoc Dei mandatum sciebat Moyses se iam populo edixisse, & sic putabat non esse opus eiusdem altera inculcatione. Deus autem non acceptata Moysis exculpatione ait: Vade descende, ascendeque tu & Aaron tecum: Sacerdotes autem & populus ne transeant terminos, nec accedant ad Dominum, ne forte interficiat illos: Descenditque Moyses ad populum & omnia narrauit eis. Exodi 19. v. 24.

2. Assumpto deinde secum Aarone, vt præceperat Deus redit Moyses ad diuum montis, ibi inter Deum & populum, Decalogum auditorus: tum tonitus buccinæ in vocem articulatam efformatus recitat audientibus, Moyses, Aarone totoque populo Decalogum. Hoc recitato cunctus populus videbat voces & lampadas, (id est, perciebat tonitrua & fulgura) & sonitum buccinae montemque fumigantem, & perterriti ac pauore concussi steterunt procul dicentes Moysi: loquere tu nobis, & audiemus, non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur. Exodi 20. v. 19. & clarius Deut. 5. à v. 23. Quos paucis consolatus Moyses, accessit ad caliginem in qua cras Deum. v. 21. populo à longe stante. Vbi cum causam populi egisset, Deus non modo petitioni annuit, sed etiam laudauit: Bene inquit, omnia sunt locuti. Quis det eos talem habere mentem, vt timeant me, & custodiant vniuersa mandata mea, in omni tempore, vt bene sit eis, & filijs eorum in sempiternum. Deut. 5. ver. 29. Imò hac occasione promissit Messiam. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum &c. Deuter. 18. v. 18. Cumque adiecisset Deus nonnulla, de vitandis Idolis & erigendo sibi altari impolito, Exodi 20. v. 22. & adhuc Hebræi extra castra congregati responsum præstolarentur remittit ad eos Moysen: Vade, inquit, & dic eis: reuertimini in tentoria vestra. Tu verò sta mecum &c. Deut. 5. v. 31. subaudi, vbi populum ad sua tabernacula remiseris, auditorus mandata mea & ceremonias, ibid. Paret diuino imperio Moyses, & populo domum remisso ad Deum rursus ascendit, eaque accipit, quæ Exodi 21. 22. 23. traduntur, cum mandato postea redeundi comitante Aarone, Nadab & Abiu & 70. Senioribus cap. 24. v. 1. Tandem ad populum descendit, eodemque die cum illa omnia, quæ tribus dictis capitibus continerentur retulisset: respondit omnis populus vna voce: omnia verba Domini, quæ locutus est, facimus, cap. 24. v. 3. Eodem vespere, vel potius proxima nocte Moyses in volumen refert, vniuersos sermones Domini, vers. 4. qui nimirum habentur Exodi 20. & tribus sequ. capitibus.

3. Die 7. Sinan Moyses mane consurgens adificauit altare. Exodi 24. v. 4. cære-
raque gessit, quæ ad fœdus faciendum ex parte populi requirebantur, vt latè
habetur, illo ca. 24. v. 4. & sequ. Hisce autem ritè expeditis ad montem redit cū
Aaron, Nadab, Abiu, & septuaginta de senioribus Israël, qui eminus Deum vi-
derunt

X

derunt

P.
PhilippiChronologia
in Testamento

A IV

17

derunt & adorauerunt: *Moyſes autem aſcendit ad Dominum. ver. 2. 3. 9.* Quid tunc egerit Moyſes, ſilet quidem Scriptura: ſed facile coniectura aſſequimur, tunc Deo narraſſe conſenſum & fœdus, quo populus ſe ad ſeruandam Dei legem obſtrinxerat. Tunc etiam Deus in mandatis dedit Moyſi, vt ad montem acciperet, tabulas legis accepturus: *aſcendit ad me in montem, & eſto ibi, daboq; tibi tabulas lapideas, & legem ac mandata. v. 12.* Hac die confirmatam legem notat Saliuſtus: *anno m. 2544. num. 400.* Serarius Iofue 4. qu. 10. Torneillus anno C. num. 400. Etſi vero eodem die ſub vesp̄eram Moyſes tabulas accepturus montem conſcendit, Iofue aſcendere potuerit: probabile tamẽ eſt, id nõ niſi ſequenti die eum feciſſe.

CAPVT XXIV. EXODI v. 7.

*Idem ſæpe
promiſerunt
Hebraei,*

Omnia qua locutus eſt Dominus faciemus. Similibus verbis ſæpius Iſraeliſum conſenſum de ijs, quæ ad legem ſpectabant, idque diuerſis temporibus expreſſerunt: *Primo*, quarta die Siuan interrogati à Moyſe, an dimittere & pactum eius cuſtodire vellent, *reſpondit omniſis populus ſimul: cuncti locutus eſt Dominus faciemus. Exodi 19. v. 8.* *Secundo*, die ſexta menſis eiufdem, quando exterriti petierunt, vt Moyſes eſſet Dei ad populum interpres, Tribuſque principibus & maioribus natu Moyſi dicentibus: *Audi cuncti a qua dixerit Dominus noſter tibi, loquerisq; ad nos, & nos audientes faciamus ea. Deut. 5. v. 27.* *Tertio* eodem die cum Moyſes ea retuliſſet, quæ poſtea Exodi 21. 22. 23. conſcripſit, *reſpondit ei populus vna voce: omnia verba Domini, qua locutus eſt, faciemus. Exodi 24. v. 7.* *Quarto* ſimili verborum formula vſi ſunt, cum volumen fœderis, die ſexta eiufdem menſis audiente populo legiſſet Moyſes: *omnia qua locutus eſt Dominus faciemus & erimus obedientes. ib. v. 7.* Quod ipſum aduertit Saliuſtus num. 407.

XXIV. EXODI v. 13.

1. Explicatio

1. Surrexerunt Moyſes & Iofue miniſter eius. Hæc ad diem octauam referat Torneillus ann. m. 2544. num. 46. & Saliuſtus num. 401. quando Moyſes cum Iofue, vt antea mandauerat Deus, (Aarone & Hur ad populi regimẽ licitis) vt tabulas legis acciperet, in montem conſcendit. Vbi cū ſex diebus expeſſet, *ſeptimo die vocauit eum Deus, de medio caliginis. ib. v. 16.* Iofue in loco inſcripto licito. Septimus autem iſte dies cõputandus eſt, nõ ab initio hebdomadae, ſed eſſet ſabbatum: ſed ex quo Moyſes cum Iofue montem aſcenderat, erat quæſita quarta menſis tertij vt volunt auctores iam nominati. Ex eo autem conſtat Moyſen octaua die aſcendiſſe, quod tota die ſeptima ſacrificijs, confirmatione fœderis & aſcenſu in montem cum ſenioribus ſic impeditus fuiſſe non niſi die ſequenti ad montem ſeſe referre potuerit.

2. Explicatio

2. At verò Cornelius in cap. 34. Exodi v. 28. Toſtatus cap. 24. q. 1. com.

Esra & alij asserunt postridie legis datæ, Moysen cū Iosue pro tabulis montem cōscendisse, ita nimirum, vt peractis sacrificijs & cęremonijs, quæ cap. 24. Exodi referantur, Moyses, Aaron cū filijs, ac seniores clui partē conscenderint, vbi Deū seniores adorarint, mandatū de tabulis in summo mōte accipiendis Deus Moyli dederit qui mox Deo morē gerēs, seniores ad castra remiserit, Aaronē & Hur caulis cognoscēdis præfecerit, assumptōq; secū Iosue *ascēderit in montē Dei*, pura in altiora montis Sinai, ibi ad diē vsq; septimā moratus, donec iussu Dei ad mōtis cacumē progredere, vt authores iam nominati hūc locū cū Hugone interpretātur. Quæ interpretatio mihi probabilis videtur, & ad coniecturā prioris opinionis respōderi posse, eā quidem sua probabilitate nō carere, certū tamen non esse, nec Moysen tot negotijs septima die distentum fuisse, quin eodem die ad montem regredi potuerit. Omnes enim fateantur eum cum senioribus aliquam ascensus partem superasse. Vnde eum ad castra reuersum nonnulli opinantur; alij negant & asserunt Moysen tam facile ascendere potuisse, ad eum locum in quo vsque ad diem septimum moratus est, quā ad castra descendere. Imō non apparet causa cur ad locum castrorum rediret. Iam enim partem montis superauerat, quando ei dictum fuit: *ascende ad me in montem & esto ibi*. v. 12. q. d. descendant seniores excepto Iosue, quem tecum assume, & altiore partem montis pete, estoque ibi quoad tabulas tradidero. Vide notas ad cap. 2. v. 15. à num. 2.

XXIV. EXODI v. 18.

Ingressus Moyses in medium nebulae ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus & quadraginta noctibus. Quærun hic authores, vtrum 40. isti dies computandi sint, ex quo Moyses cum Iosue montem ascendit, an verò à die septimo ascensus, quo Moyses vocatus à Deo in nebulam ingressus est. Deinde an etiam Iosue 40. dies in monte egerit?

1. *Opinio.* Tostatus Exodi 24. q. 19. videtur in eam opinionem propendere, quæ tenet Moysen sex illis diebus, quibus in monte fuit, antequam in nubē vocaretur manna comedisse, & aquam è riujs deorsum fluentibus bibisse: postea verò in medio nebulae 40. dies sine cibo & potu transegisse. Ad huius rei probationē adducit verba Moysis, Deut. 9. *perseueravi cum Domino 40. diebus & 40. noctibus.* Sic enim textum allegat, & colligit 40. istos dies, quibus Moyses se nec panē edisse, nec aquā bibisse asserit, ab eo die numerandos, quo Deus de medio caliginis eum ad se venire iussit. *Nam tunc,* inquit, *cępit esse cum Domino, antea autē nō steterat cū eo.* Huic opinioni subscribit Torniellus num. 47. vbi à die 14. mēsis tertij ab Exodo, ait cęptam primam quadragesimam, quam ieiunus in mōte Moyses traduxit. Quo etiam Bonfretius magis propendet, ac prima fronte fauere videtur versiculus 18. iam allegatus vulgatæ editioni.

X 2

2. At

P. Philippi

Chronologia
v. Testamenti

A. IV

17

3. Ratione in contrarium à Tostato, illa q. 19. proposita soluit ipse ad cal-
 cem q. 21. dum dicitur non dici in scriptura Moysem coram Domino, sed in monte
 perseverasse 40. diebus & 40. noctibus. At enim Deuter. 9. vers. 9. perseveravi in
 monte quadraginta diebus & noctibus, panem non comedens, & aquam non
 bibens. Ita habent Latina, Hebræa, Græca. Et v. 10. Cumque transissent 40. dies &
 totidem noctes, Aedit mihi Dominus duas tabulas lapideas fœderis, dixitque mihi: surge &
 descende hinc citò. Illud vero, coram Domino, ibi non legitur, sed infra vers. 18. quo
 agitur de secunda quadagesima, quando Moyse: procidi ante Dominum, inquit,
 sicut prius, ut habet Latinus & Hebræus: Græcus verò precatus sum coram Domino,
 sive ante Dominum.

Ad Ras. 1.
Opinionis.

5. Ex hac porro sententia dicendum est Moysem primis sex illis diebus, qui-
 bus in monte extra nebulam expectavit, antequam propius ad Deum accedere
 iuberetur, ieiunium fuisse, ut notat ipse Tostatus illa q. 19. quia constat eum ip-
 sos 40. dies antequam primas tabulas acciperet cibo & potu abstinuisse Deut.
 9. vers. 9. Prima igitur Moyse quadagesima, à die 7. vel octava mensis tertij i-
 nitium duxit: de fine agam infra cap. 32. v. 30. num. 15.

Conclusio.

6. Quid verò de Iosue censendum sit, quam diu in monte hæserit? Abu-
 lensis quæst. 20. arbitratur eum toto illo 40. dierum spatio in monte mansisse, &
 constanter reditum Moyse fuisse præstolatum. Idem sentit Cornelius Exodi
 24. v. 18. qui ait Iosue totos illos 40. dies, in illo loco suo mansisse, unde ad cacu-
 men vocatus Moyse ab eo discesserat, & ut par est credere, contemplationi
 vacasse. Idem putat Abulensis q. 1. Salianus verò numer. 423. non solum asserit
 Iosue toto eo tempore in monte moratum, sed etiam credibile putat in nubem
 cum Moyse ingressum ibique rerum diuinarum contemplationi & precationi
 sese dedisse. Vtrum autem Iosue omnes illos dies ieiunus transegerit, an verò
 manna victitavit, incertum est: solum ex scripturæ testimonio habemus eum
 cum Moyse montem conscendisse. Exodi 24. vers. 13. Surrexerunt Moyse & Iosue:
 minister eius: ascendensque Moyse in montem: Dei senioribus ait: expellite hic (in castris)
 donec revertamur ad vos, ego nimirum & Iosue. Quod præter authores relatos
 advertit Tornellus numer. 46. Eundem Iosue etiam in reditu, Moyse comi-
 tem fuisse palam est Exodi 32. v. 17. vbi cū Moyse ad castra reuerente & priores
 tabulas portante Iosue loquens introducitur, & ex amborum colloquio apparet
 eum ignorasse, quid circa vitulū in castris gereretur: quia scilicet, ex quo monte
 cum Moyse conscenderat, nusquam fuerat digressus, nec ad castra reuersus.

An Iosue
40. diebus
in monte
fuerit.

De Chronotaxi quarundam rerum ad tempus data legis pertinen-
 tium, de qua Tostatus Exodi 24. q. 1.

Quidam
negant hic
servari or-
dinem tem-
poris.

7. Fuit quorundam opinio, ea quæ c. 21. 22. 23. 24. comprehensa sunt, ante fi-
 nem c. 19. ordine temporum poni debere, ac deinceps cap. 20. de legis la-
 uione

X 3

uione

P.
Philippi
Chronologia
Testamenti
A IV
17

tione in voce tubæ subijciendum. Nam primos dies mensis tertij sic rebus gestis distribuere. *Prima die*, siue tertia mensis tertij volebant Israelitas venire ad montem Sinai, eoque die Moysen in montem ascendisse, ac ea præcepta & remonialia & iudicialia à Deo accepisse, quæ versu 22. capitis 20. vsque ad finem cap. 23. Exodi continentur. *Quarta die* Moysen ea populo proposuisse, ab eo consensum obtinuisse. *Quinta*, ædificatum fuisse altare, immolatas victimas, librum & populum sanguine aspersum, legem confirmatam, prout legimus cap. 24. à versu 4. *Eadem die* expletis cæremonijs Moysen cum Aaron, Nadab, Abiu, & 70. senioribus ad certam vsque montis partem conscendisse, *Sex die*, post tonitrua & fulmina datum Decalogum, siue 10. præcepta eap. viginti comprehensa.

Conclusio affirmas.

2. Verù facile est ex dictis ista declarare ac refutare. Nã illo versu 22. cap. 20. hæc habentur: *Dixit præterea Dominus ad Moysen: vos audistis, quod de celo locutus sum vobis. &c. vti que quãdo dabat Decalogum: manẽ autẽ inceperant tonitrua. Ergo, quæ ad finem cap. vigesimi attextuntur, non sunt gesta ante Decalogi promulgationem: deinde non nisi post legem datam populus & seniores terre percussis rogantur ne Deus ipsis loqueretur, sed Moysen interprete vti dicitur, Exodi 20. vers. 19. & clarius Deut. 5. vers. 23. Quod cum Moyses ad id minimum retulisset consensit Deus, ac tum primum dixit Moysi: *vade dic eis: timini ad tentoria vestra: (cum nimirum post proclamatum Decalogum populus adhuc starent exterriti) tu verò sta hic mecum, & loquar tibi omnia mandata mandata cæremonia & que iudicia, quæ docebis eos Deut. 5. v. 30. 31. Ergo quando Moyses mandata & cæremonia à Domino accepit, iam datus erat Decalogus, & dato, Hebræi vocem Dei formidantes, Moysen sibi diuinorum præceptorum interpretem fieri petierunt. Præcepta enim illa, quæ Deus se Moysi tradidit ait illo v. 31. descripta sunt cap. 21. 22. 23. Exodi. Hæc igitur, ad 1. aut 2. aut tertium diem mensis Siuan referri non possunt. Siquidem illis diebus Dei vox necdum audierant.**

Coroll. 1.

3. Hinc sequitur 1. præcepta illa cæremonialia & iudicialia quarto die mensis tertij populo non fuisse recitata: quia tunc ea necdum acceperat Moyses. Fuit quidem illo 4. die Moyses in monte, sed alia madata à Deo accepta, quorum de præparando ad legem recipiendam populo, & terminis circa montem vulgo coërcendo, ne propius accederet designandis. *Vade ad populum & dicitis illis hodie & cras, & lauent vestimenta sua. Exodi 19. v. 10. constitueteque tentoria vestra circum montem. Exodi 19. v. 11.*

Coroll. 2.

4. Sequitur 2. Non fuisse altare ædificatum die 5. neque librum aut populum sanguine aspersum, neque legem, neque iudicialia aut cæremonialia præcepta confirmata: quia tunc liber necdum erat conscriptus, neque res cap. 24. 25.

contentas acceperat Moyses. Addit Abulensis Hebræos die 4. & 5. non fuisse mundos: quarto enim die iussi fuerant, se in diem perendinum præparare: mundos autem eos esse oportuit, quando cæremoniarum istarum, de quibus Exodi 24. v. 4. & seq. peragebantur: maxime verò, cum in populum sanguis spargebatur. v. 8.

6. Sequitur 3. Moysen illo die 5. cum Aaron, Nadab, Abiu & 70. senioribus montis cliuam non ascendisse; quia cæremoniarum illarum, quibus peractis aduersarij hunc ascensum fuisse fatentur, necdum factæ fuerant.

7. Addit Tostatus Decalogum idcirco prius dari debuisse, quam præcepta iudicialia & cæremonialia cap. 21. 22. 23. comprehensa, quod hæc Decalogum determinent. Deinde quod ipsa præcepta à Decalogo fortiantur auctoritatem. Sed possent aduersarij excipere Deum quidem in hisce rebus, vel tradendis vel confirmandis tenere potuisse eum ordinem, quo determinabile determinationem, origo authoritatis ipsam auctoritatem præcederet: ei tamen placuisse, ut iudicia & cæremonias reciperet populus, atque ad eorum obseruationem sese adstringeret, priusquam ipse Decalogum pronunciatet sicut prius cæremonias & iudicia tradidit, quam tabulas, quæ quasi summam & epitomen omnium mandatorum continebant. Quare ad conuincendos erroris aduersarios, recurrendum puto ad rationes ab ipsa sacra pagina desumptas vt iam feci num. 2. & supra cap. 19. v. 20. num. 2. & seqq.

8. Fuit etiam Aben Ezra & aliorum opinio, qui fatebantur Decalogum prius datum, quam præcepta cæremonialia & iudicialia, die sexta si uan proponerentur, Moysen die 7. sacrificasse, & legem sanguinis asperione confirmasse. Addebant autem duo. 1. Die 7. Moysen cum Iosue montem petiisse, vt tabulas à Deo referret. 2. Aaronem cum Nadab, & Abiu ac 70. senioribus, prius in montem se contulisse, quam Decalogus audiretur. Quia putant non posse idoneam dari causam, cur isti montis cliuam conscenderent post Decalogi proclamationem: ante verò, causam reddunt, vt nimirum eorum auctoritas stabiliretur, dum populus in Decalogi pronunciatione, se in infima statione, illos superiori loco constitutos videret. Vnde concludebant, ea quæ cap. 24. Exodi de Aaronis, filiorum eius, & seniorum ascensu referuntur, ibi per recapitulationem esse inserta, ordine autem temporis spectato ad caput 19. pertinere.

9. Abulensis in omnibus huic opinioni assentitur, excepto eo, quod velit Aaronem & socios non ante Decalogi promulgationem ipso die datæ legis montem conscendisse, sed die sequenti, cum per sacrificia & legis asperionem, lex à populo acceptata & fœdus confirmatum fuisset, ac denique Moyses in montem, vt tabulas legis acciperet, reuerteretur. Tunc Aaron, filios eius, & seniores iustam habuisse montem conscendendi causam, vt nimirum Moyses aliquo-

Coroll. 3.

Ratio Abulensis inefficax.

Opinio quorundam.

Opinio Abulensis.

P.
Philippi
Chronologia
Testamenti
A IV
17

aliquouſque comitarentur, & honorarent. Quo officij genere expleto, autem in caſtra reuertiffe, Iofue autem alius, Moysen uſque ad montis cacumen perrexiſſe.

1. *Concluſ.* 10. Ego uerò exiſtimo primo iuxta ſuperius annotata, Aaronem, Nadab & Abiu, ſeniores, prout illo cap. 24. legimus, Moysen comitatos fuiſſe, non autem legem datam, nec die legis datæ, ſed ſequenti cæremonijs ad fœdus confirmatum abſolutis, prout etiam fatetur Abuleniſis, ac proinde hunc aſcenſum Aaronis & ſociorum ibi abſque recapitulatione, ſuo loco & tempore conſignari.

2. *Concluſ.* 11. Exiſtimo ſecundo, cauſam cur tunc Moyses aſcenderet, quando iſti comitabantur, non fuiſſe eam, quam Abuleniſis aſſert, aut ſaltem eam non fuiſſe illam; ſed ut ipſe Moyses & comites eius, coram Deo profiterentur, pactum uinum populi conſenſu, ſacrificijs, ſanguinis aſperſione iam eſſe confirmatum. Hoc enim iure merito Deus ad ſe referre uoluerit, antequam tabulas fœderis daturum reciperet.

3. *Concluſ.* 12. Exiſtimo tertio, cauſam cur iſti Moysen ad cliuum montis comitabantur, non fuiſſe eam, quæ pro Aben Eſra iam allata eſt, numer. 8. quia quædam iſti in montem nitentur, datus erat Decalogus; ſed, ut Moysen ſi placere honorarent, ac Deum aliquo modo uiderent, quod factum legitur cap. 24. v. 10. nec non, ut e minus teſtarentur confirmatum eſſe fœdus, ut Moysen ſuum legatum, & ad diuinam maiestatem Iſraëliitarum interpretum mox relaturam ſignificarent.

4. *Concluſ.* 13. Exiſtimo quarto probabile eſſe, Moysen non tunc, quando iſti ſeruiſſe comitabantur; ſed poſtea eum Iofue acceptum tabulas aſcendiſſe. Si uero ordine temporis ſeruato, Moyses, poſt ſacrificia, & fœderis confirmatum cæremonias in montem cum Aarone & ſocijs contendiffe narratur, hic uerſ. 10. ſine ulla hiſterologia, poſt iſtum aſcenſum, poſt Deum à Moysis comitatum, Deus Moysi præcepiſſe dicitur: *aſcende ad me in montem, & eſto ibi, dabo tibi tabulas.* v. 12. Quo mandato accepto Moyses uideretur ad caſtra reuertitur poſuiſſe ſe ad tabulas recipiendas, Iofue ſocium aſſumpſiſſe, Aarone & Heli puli curam commendaſſe, &c. ut uerſ. 13. & ſeqq. conſignatum habemus. In nego uerbum illud, *dixit* quandoque idem ualere, quod *dixerat*, ſed negotiationem efficacem à Toſtato, aut alijs afferri, quæ ſuadeat hoc v. 12. eſſe recapitulationem ullam, ob quam *dixit* pro *dixerat* accipiatur. Recapitulationem ſeruiſſe, ſine idonea cauſa aſſerendam non eſſe omnes docent, ac in primo Abuleniſis ipſe tum alibi, tum Exodi 31. q. 13. contra opinionem

Rabbi Salomonis de tempore conſtructionis tabernaculi, &c.

CAPVT XXV. EXODI v.l.

Locutus est Dominus ad Moysen, dicens, &c. Quæstio est, utrum Moyfi hæc man-

Quæstio.

dauerit Deus, antequam priores legis tabulas ipsi traderet.
1. Lyranus sub finem cap. 31. refert & merito improbat Rabbi Salomonis opinionem, afferentis diuinum mandatum, de parandis rebus ad extruendum tabernaculum requisitis, non fuisse Moyfi datum, quando cum Iosue ad accipiendas prima vice tabulas montem conscenderat; sed tunc solum sabbati obseruationem traditam fuisse vt scriptum est Exodi 31 à v. 12. Quæ verò ab initio huius 25. capituli, vsque ad illum vers. 12. traduntur, per prolepsin narrari putat, & iuxta ordinem temporis post caput 32. signari debere. Aiebat enim hic Rabinus, Moysen prima sui ieiunij quadragesima, solum de sabbato custodiendo mandatum accepisse: ea vero quæ ad tabernaculum & eius supellectilem spectant, postea à Deo declarata fuisse, quando Moyses post tabulas fractas, veniam populo in idololatriam lapsò impetrauerat. Tum demum remissa adorati vituli culpa, in signum reconciliationis ea mandata Moyfi data opinatur, quæ ab initio huius capituli 25. & deinceps vsque ad v. 12. c. 31. referuntur. Rationem suæ opinionis non affert Rabinus ille, nisi quod Scriptura non semper ordinem temporis obseruet.

1. opinio improbat.

2. Hanc opinionem temere excogitaram ac falsam esse docet cum Lyranus Abulensis, Exodi 31. q. vltima. Nam licet sacri codices, in rebus narrandis, non eundem ordinem vbiq; seruent, quo gestæ sunt; semper tamen ordo temporis seruari censetur, nisi sufficiens appareat indicium, quo aliter factum intelligamus, ita vt qui steritalicubi temporis ordinem in Scriptura mutari; id probare debeat. Alias enim mutabitur *tota consuetudo sacra Scriptura in ordine*, inquit Tostatus, & quilibet pro arbitrio rerum gestarum seriem, quam sacra monumenta exhibent, aspernari audebit. Hic autem nulla causa occurrit, cur dici possit, ea temporis spatio distracta fuisse, quæ Moyses continuata narratione sub fine cap. 24. & initium cap. 25. eodem filo pertexuit.

Contra Rabbi Salomonem.

3. Addit Abulensis magis videri ea quæ ad tabernaculum spectant, Moysen didicisse antequam vitulus conflaretur: quam postea, idq; insinuante scriptura. Nam ante fustum vitulum, Moyses solum asserit, se 40. dies in monte fuisse. Deut. 9. v. 9. at post crimen adorati vituli ait: *iacui coram Domino 40. diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter deprecabar, ne deleret vos* ib. v. 25. Quibus ex locis colligit idem auctor, Moysen priori vice potius rebus Sanctuarij cognoscendis vacasse, quam posteriori, quando se orationibus occupatum fuisse affirmat.

4. Quicquid sit de hac ratione, omnino censendum est Moysen Exodi 24. & sequentibus capitibus temporis ordinem seruasse, ac proinde eum antequam

Ordo temporis hic seruatus.

Y

cum

P. Philippi

Chronologia
Testamenti

A IV

17

cum prioribus tabulis è monte descenderet, ea omnia accepisse, quæ ab initio cap. 25. vsque ad finem cap. 31. descripta sunt. Quod præter alios Torneilius & Salius in harum rerum enarratione prudenter seruant. Deum autem cap. 31. idcirco sabbati obseruationem inculcasse, ne in construendo Tabernaculo Israelitæ putarent licere sibi operibus feruilibus intendere notat Abulensis in illud cap. 31. q. 9. & Salius ad an. m. 2544. num. 579. Qui bene addunt non videri omnia, quæ à cap. 25. vsque ad 35. inclusiuè consignantur fuisse à Deo continenti oratione dicta, sed potius vicibus interpolatis, ita vt Moyses orationes & contemplationes interponere posset. Bene etiam cum Lyrano plerique animaduertunt præcepta de fabricatione Tabernaculi, data quidem Moysi fuisse ante vituli adorationem: sed inhibitam operis executionem, donec Moyses Deo placato posteriores tabulas retulisset.

CAPVT XXXII. EXODI. v. 4.

*Tabula R.
Salome-
nia.*

1. **F**ormauit opere fusorio & fecit ex eis (inausibus) vitulum constabilem. Rabbinus acta in monte prima quadagesima in castra cum prioribus tabulis rediret, iecta hac fabula: Moysen cum ad montem esset iturus, prædixisse se die reuerturum circa horam 6. siue meridiem, populum errore computi delictum; existimasse cum diem esse quadagesimum, qui reuera non nisi tertius nonus erat, quo die cum non compareret Moyses, Saranam ad eum Solis occasum turbasse & feretti speciem obtulisse, addita voce, qua Moysi obijisse dicebatur. Eo spectro motos Israelitas, & ab Aegyptijs qui sese in castra Hebræis adiunxerant incitatos idolum sibi fieri postulasse, Hur ob mortem peremisse, & Aaronem vi ad constandum vitulum adegisse: sequenti die Moysen idololatriæ insanientibus ad castra reuertisse. Hoc commentum referunt ac refutant Lyranus & Cornelius in hoc cap. Abulensis q. 2. Salomoni num. 579. Nam in primis vix est credibile Hebræos more adeo impatienti præstolari voluerint. 2. Si Moysen mortuum putauerant, cur Aaroni dixerunt se ignorare quid ei accidisset? hic v. 1. Adhuc non est credendum Aaronem tam facile tanto flagitio consensisse, vt nec dimidiati quidem diei mortuum à populo extorqueret. Quarto, post meridiem tantum temporis spatium non fuit, quantum ad hoc facinus requirebatur. Vituli enim petitione præcessit populi congregatio. vers. 1. Subsecuta est actio cum Aaronem sine dubio hoc crimen auersabatur, & quantum poterat tergiuerat, cum extorsio ornamentorum à feminis & pueris, qui in aures suas con-

Refutatur

rebant, idque totis castris, quæ armatorum 600. millia, præter imbellem tur-
bam longo circuitu continebant, formæ futuri vituli ex argilla, aut simili ma-
teria compositio, tum denique liquefactio metalli, & vituli constructio. Ali-
quid etiam temporis adijciendum erat, ut idolum frigeret, poliretur, po-
pulo spectandum exhiberetur & diceretur: *hi sunt Dij tui Israel. Quod cum*
vidisset Aaron edificavit altare coram eo, & præconis voce clamavit, dicens: cras so-
lemnitas Domini est. Addunt nonnulli Iudæi cum ipso Rabbi Salomone, suos
maiores ad hoc scelus inductos ab Aegyptijs, qui castra Israelis & religio-
nem veri Dei haereticus secuti fuerant, Hur huic crimini restitisse, ac idcirco à
populo sputis in eius guttur certatim ingectis suffocatum, antequam Aaron
timore adactus facinus permitteret. Aliquam etiam temporis particulam
Rabius ille Dæmoni concedet aërem turbanti & inanem feretri speciem
ostentanti. Quod cum sub Solis occasum contigisse dicat, satis innuit figmen-
tum esse, siquidem tam cito ea expediti non poterant, quæ sacra pagina, ge-
sta refert, antequam voce præconis solemnitas in crastinum promulgare-
tur.

2. Dicendum igitur est Hebræos existimasse Moysen breviori tempore
puta 10. 12. quindecimumve diebus adfuturum, Cum autem dies 20. 30. aut
plures effluxissent, nec vllum de Moysen nuncium acciperent, illius absentiam
sua opinione longe diuturniorem primum admirati videntur, tum eum for-
tè è visis sublatum rati, eo tandem vesaniæ lapsi sunt, ut dicerent Aaroni: *Sur-*
ge, fac Deos, qui nos precedant; Moysi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Aegypti,
ignoramus quid acciderit. Ita Abulensis, q. 2. & 15. Salius num. 586. Vnde val-
de probabile videtur Aaron aliquot diebus tergiversatum, ac varios tentasse
modos, quibus infansientis populi lapsum præcæneret, aut saltem aliquan-
tisper, donec forte Moyses rediret, moraretur. Hinc Abulensis q. 14. Aaro-
nem idcirco solemnitate sacrificiorum & festum noui idoli in crastinum dis-
tulisse arguit, ut si interim Moyses reuenteretur opus hoc nefarium distur-
baret. Eandem ob causam Aaron, non æs, non argentum, neque quodlibet
aurum, sed in aures aureas in Idoli materiam petijt, ut res aut impediretur,
aut differretur, ut notant huius loci interpretes, Lyranus, Cornelius, Caieta-
nus, Lipomanus, S. Augustinus q. 141. in Exodum. Theodoretus q. 66. Salius
num. 592.

3. Quantum verò temporis huic negotio insumptum fuerit, cer-
to assignari non potest. Salius in tabella mensis Tamuz ad diem sep-
timum quarti mensis, quæ erat ab ascensu Moysis trigesima, ait: *Hoc cir-*
citer tempore videns populus longam Moysis in monte moram, Aaronem adit petens
sibi fieri DEOS itineris duces. Aaron autem cunctatur, ad aliquot dies suadens
aliquan-

Conclusio

Quanta
tempora
vitulæ
fuisse.

X 2

P.
Philippi

Chronologia
in Testamenti

A. IV

17

aliquanto amplius reditum expectari. Die decima quarta mensis scribit Hebraei moræ impatientes, seditione concitata aduersus Aaronem congregatos extorsisse vituli fabricandi licentiam, Aaronem petiisse in aures aureas. Die 11. populum eas contulisse, constandi vituli materiam. Die seq. Aurifices manum operæ admouisse, fornacem paratam, typum ex argillosa terra formatum, Die 14. typum exsiccatum, die 15. aurum liquefactum & typo infusum, die 16. reuigilato metallo, vitulum arte perpolitum, & dictum: *Hi sunt Dij tui Israel*, & celebratum altare, ac præconis voce indictum festum in diem sequentem. Die celebratam peractam in honorem vituli, id Dominum reuelasse Moysi, & minis de delendo duræ ceruicis populo Moysen Deum placasse, mox cum suis descendisse, viso vitulo, & ludentium choris tabulas confregisse, vitulum contriuisse ac Leuitarum opera ad 23000. Idololatrarum occidisse.

EXODI 32. v. 15.

*Tabula
deserunt
aut dum
vitulus
adoratur.*

Reuersus est Moyses de monte portans duas tabulas testimonij. Constat hoc contigisse cum Moyses 40. diebus in monte ieiunasset, Deut. 9. v. 9. Tunc etiam sollemnitas Idoli celebrasse Scriptura aperte indicat, dum ait, Moyses ad castra propius accedentem vidisse vitulum & choros, hic v. 19. Unde beatus colligit Abulensis, initio q. 17. celebratam istam aut plures dies tenuisse, Moysen illo ipso die, quo primum Israelitæ victimas offerrebant Idolo, & hoc posterius magis probat, ita vt Moyses rediens Idololatras in flagrantissimo cinore deprehenderet, eo die de quo v. 6. *surgentesque mane obtulerunt holocausta & hostias pacificas, & sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Idem testatur Lyranus docuerat, vt notat Abulensis, quos sequitur Cornelius hic Menochius v. 6. Torniellus num. 49. Salius num. 591. & alij communiter. Hoc enim insinuare videtur sacræ historiæ contextus, & ratio non patitur absque sufficienti argumento plures dies sacrilego istius vituli festo datum firmemus. Finiuerit igitur primam suam quadragesimam Moyses, & ad castra redierit illo ipso die, quo primum populus vitulæ sacrificia obtulit.

Quæstio.

2. Quæres, quo mense, quoto die mensis inierit, quo finita fuerit hæc quadragesima? Torniellus quattodecima mensis tertij ceptam fuisse autumat, autem 25. mensis quarti illucescente Moysen ad castra rediisse. Sic teianus Seruus Dei 16. diebus mensis tertij, & 24. mensis quarti, die vero 41. sui cum tabulis de monte descendisset. Putat enim hic author tempore Moysi primum & tertium mensem fuisse 29. dierum.

Opinio.

3. Cornelius in cap. 32. Exodi v. 19. ait Moysen statim à legis promulgatione, quæ fuit die sexta Siuan contēdisse in montem, ibiq; moratum 40. diebus de eum ad castra descendisse colligit, tabulasq; confregisse die 17. mensis quartij, quæ idcirco Iudaico populo esurialis est, quod tunc tabulæ confra-

dantur. *Numerus*, inquit Cornelius, 40. dies à sexta mensis tertij pervenies ad 16. mensis quarti: postero autem die, putà decima septima descendit Moyses, cumq; confregit tabulas. Censet autem cum Torniello mensem tertium illis temporibus cauum fuisse, ut notat ipse Exodi 16. v. 1. Clarius autem hanc rem explicat Exodi 34. v. 28. ubi dixerit asserit Moysen primò ascendisse in montem die 7. mensis tertij, mansisse cum Deo in monte 40. dies, mox descendisse cum tabulis legis, quas à Deo acceperat, easq; viso vitulo confregisse 17. die mensis quarti. Igitur ex huius authoris sententia, si è 29. diebus mensis tertij demantur sex illi, qui prius effluerant, quam Moyses in montis iugum conscendisset; remanebunt 23. quibus additi 17. mensis quarti conficiunt 40. & Moyses die 40. sui in montem ascensus ad castra reuersus est.

4. Salius in tabulis mensum an. m. 2544. & alibi vult Moysen octava mensis tertij (quem tricenarium dierum facit) ascendisse, & 17. mensis quarti descendisse. Sic prima Moysis quædragesima, dies 23. tertij mensis, & 17. quarti complexa fuerit, & Moyses, fluente adhuc quædragesimo sui ascensus die, ad populum rediens tabulas confregerit.

5. Ego vero Tornielli rationes in eo non probo, quod huius quædragesimæ primordia ad 14. diem mensis tertij differenda putet, ut dixi ad cap. 24. Exodi, v. 18. num. 2. Nec admittò eum computum, qui die sexta Siuan Moyses tabulas acceptum iussit voluerit, ut monui Exod. 19. v. 20. Moyses enim mane surgens edificavit altare &c. Exodi 24. v. 4. quod ad diem datæ legis refertur non potest. Illo enim mane, quo ea fecit quæ cap. 24. v. 6. & seq. narrantur, non modo Decalogus iam erat promulgatus, sed præcepta etiam ceremonialia & judicialia populo tradita, & in volumen relata, ut patet illo cap. 24. Exodi. Vtraque verò opinio, Cornelij inquam & Salius, æquali ferè probabilitate mihi nixa videtur, ita ut prima & ultima dies huius quædragesimæ, numero illo 40. dierum, quibus Moyses in monte fuisse dicitur debeant comprehendi. Qui vero Moysen octava die Siuan in montem promouerit, eumque mensum cauum tunc fuisse putauerit, is Moysen non ante diem 18. Tamuz reducere poterit, quæ tamen etiam decima septima dici poterit, nempe iuxta formam modernæ Calendarij Hebræorum ad ea tempora reuocata.

XXXII. EXODI. v. 30.

Facto autem altero die. Hebraicè vaiehi mimmachorath, quam phrasin retinent septuaginta. & *tyvero* *μλ* *της* *αγορας*, vel ut aliqui habent *τραβιον*, quod bene noster translulit, factò die altero. Cum enim Moyses è monte reuertus, tabulis fractis, vitulo in pulnerem redacto, grauem illam Idololatrarum iragem edidisset, mox die sequenti populum redarguit, pro eo tamen se Deo

Y 3

sup

P. Philippi

Chronologia
Testamenti

A. IV

17

De Ratio-
nibus Tor-
nielli.

Conclusio

Moyses ab-
zero die su-
rediens po-
pulum red-
darguit

Quæstio de
reditu
Moyses in
montem
1. opinio.
2. & con-
clusio.

supplicaturum promittit, vt patet ex hoc loco, & tradunt vnanimi consensu interpretes Lyranus, Cornelius Abulensis sub finem q. 37. & initiu q. 38. Tor- niellus n. 50. Salianus nu. 625. Sed contendunt auctores inter se, vtrum eodem die Moyses ad Deum ascenderit pro peccato Hebræorum supplicaturus.

2. Abulensis illa q. 38. aliquot dies intercessisse autumat, quibus opinatur præter alia gesta, erectum fuisse extra castra tabernaculum, de quo cap. 31. versu 7.

3. Communior autem sententia est, Moysen postridie sui reditus, quando se Deo supplicem futurum receperat, montem repetiisse, vt tradit Vincen- tius lib. 2. hist. cap. 25. Salianus, & ij, qui ternas quadragesimas in monte Sinai xisse putant: quibus de die reditus Moyses in montem suffragatur Tor- niellus, vbi cum retulisset Moysen promississe montem ad veniam postulandam re- titurum, subiungit: *Hic dictus reuersus ad Dominum orabat &c.* sed negat Moysen tunc 40. diebus in monte hæsisse, ratus illum vltimo die mensis quarti secun- dum in Sina quadragesimam inchoasse. Communi etiam sententiæ subscribit Cor- nelius hic v. 30. & 31. & cap. 34. v. 28. vbi notat Moysen contriuisse vitulum 17. mensis quarti postera, scilicet 18. die rursus ascendisse ad Deum in Sina, ibi rursus mansisse alios 40. dies: quibus, inquit, *euolutus accepit à Deo secundas legi- bulas, cum ijsque cornutus descendit ad populum, 28. die mensis quinti.* Verum de re, quo acceptis secundis tabulis ad castra redierit, paulo post agemus; idem loco duntaxat annoto; Abulensem videri sine sufficienti causa communi- tentiam aspernari, vt patebit illo cap. 33. v. 7. Deinde bene aduertit Salianus textu Hebræo, Chaldæa paraphrasi, & translatione 70. seniorum legi: *ascendam ad Dominum*, nec esse, quod eam particulam, *nunc*, à natua & pro- prietate significatione hoc loco excludamus: præsertim cum necdum sciretur, an Moyses esset placatus, ac proinde iure merito timeri posset ne inopinata aliquando in populum immitteretur, vt factum legimus Num. 16. Quæ causa Moysen impellebat, vt ascensum ad Deum maturaret, ne esset in mora periculum.

Vtrum Moyses ternas quadragesimas in monte Sinai transegerit.

1. opinio de
duabus
sanctum
quadrage-
simis.

1. Hanc quæstionem hic moueo, vt ijs quæ sequentibus capitibus occurrunt lux aliqua præferatur. Duas solum quadragesimas in monte Sinai Moysen se tradit Torniellus an. m. 2544. num. 54. & probat 1. Quia duarum duntaxat meminit scriptura: prioris in fine cap. 24. Exodi, posterioris Deut. 9. v. 18. & 10. v. 10. Addere tertiam quadragesimam, ait, sine dubio nimis periculose videri: alias enim posset quispiam asserere Moysen sæpius quam ter in monte 40. dies ieiunasse, siquidem eo sæpius ascendit. Quæ autem haberetur illam 10. v. 10. per recapitulationem ad secundam quadragesimam referenda

mar. 2. Quia à fine prioris quadragesimæ, vsque ad initium postremæ non reperiuntur 40. dies, sed solum 39. aut circiter. Fractæ sunt enim tabulæ, absoluta prima quadragesima die 24. mensis quarti: postrema vero quadragesima cœpit die vltimo mensis quinti.

2. Tostatus in caput 33. Exodi q. 3. hanc controuersiam ex professo examinat, & ait alias se eam tenuisse sententiam, quæ ternas Moyfi quadragesimas assignat. *Et est, inquit, factis solida & apparens ex textu aliquo. Sed adhuc conuenienter dici potest, quod intra istos 40. dies (de quibus Deut. 9. v. 18. fuerint data tabula, & sic fuerint solum 40. dies his; scilicet 40. pro primis tabulis, & 40. rogando pro peccato populi, & recipiendo secundas tabulas. Quod autem habetur initio cap. 10. Deuteronomij: dola tibi duas tabulas, ait dictum fuisse intra 40. illos dies, quibus Moyfes pro peccato populi supplicauit.*

Doctrina Abulensis

3. Addit contra Iudæos 1. Non reperiri ter 40. dies à die legis datæ vsq; ad decimam mensis septimi. 2. Eos phantasiari, dum putant Moysem rediisse, cum secundis tabulis ad diem expiationis. *Nam hoc nullo, inquit modo constare potest.* 3. Errare Iudæos, quod putent Moysem fecisse solemnitatem die expiationis, quando vltimo de monte descendit. 4. Moysem cum prima vice tabulas retulisset aliquot diebus distentum fuisse, tum rebus alijs gerendis, tum erigendo extra castra Tabernaculo, de quo infra cap. 33. v. 7.

4. Appendices eiusdem.

4. Cornelius Cornelij Exodi 32. v. 30. cap. 33. v. 4. & 7. cap. 34. v. 28. partim Torniello, partim Tostato assentitur. Torniello quidem in eo, quod Moyfes post die de destructi vituli, mox rursus montem ascenderit, ad Deum placandū, contra Tostatū, qui dies aliquot à vitulo comminuto vsq; ad reditū Moyfis in montē interponit. Tostato verò Cornelius in eo suffragatur, quod Moyfes, pro abolendo populi crimine 40. dies, aut saltem 39. in monte permanserit, contra opinionem Tornielli, arbitrans paucioribus diebus Moysem pro populi reatu deprecatum ad castra rediisse. Deinde Torniellus & Cornelius absolute non nisi duplicem in monte Sinai quadragesimam Moyfi concedunt: quibus fauere videtur Genebrardus an. m. 2669. Menochius Exodi 34. v. 28. dum illum versiculum de 2. Moyfis quadragesima interpretatur, & Mariana Deuter. 9. Duas tantum Mosaicæ quadragesimas disertè agnoscit Bonfrerius illo cap. 8. v. 28. Haræus Deuter. 9. Tostatus verò fatetur eorum sententiam, qui tertiam quadragesimam addunt *essø saris solidam.*

Doctrina Cornelii de duabus quadragesimis.

5. Ternas autem quadragesimas Moyfi in Sina tribuunt Hebræi in Seder Olam: quibus adhæret Hugo in cap. 23. Leuitici, Vincentius 2. hist. cap. 25. Lyranus Deuter. 9. quamuis priorem opinionem putet probabilem, Caietanus Deut. 10. Salianus nu. 627. qui in hanc sententiã laudat Adrichomium & Margillam; quam probabilem fatentur Carthusianus & Sa. Exodi 34. & Deut. 9. Comestor Exodi 77.

2. opinio de 3. quadragesimis.

6. Cent

P. Philippi

Chronologia Testamenti

A. IV

179

6. Certum est in primis scripturam sapius inculcare mansionem 40. dierum Mosaicam in monte Sinai. 1. Ascendit in montem & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Exodi 24. v. 18. Deinde cap 34. v. 8. Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes, panem non comedit, & aquam non bibit. Præterea, Deut. 9. v. 9. Quando ascendi in montem, ut acciperem tabulas lapideas, tabulas quod pepigit vobiscum Dominus, & perseveravi in monte, quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens. Tum ibidem v. 18. Et præsertim ante Dominum sicut prius, quadraginta diebus & noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens, propter omnia peccata vestra, quæ gestistis contra Dominum. Rursum ibidem v. 25. Et iacui coram Domino, quadraginta diebus ac noctibus, quibus eum suppliciter precabar, ne deleret vos ut fuerat comminatus. Denique Deuter. 10. v. 10. Ego autem in monte sicut prius, quadraginta diebus, ac noctibus, exaudiuit me Dominus etiam vice, & te perdere noluit.

Sed ut minimum

7. Certum est secundò, bis ut minimum Moysen 40. dies in monte habitasse, antequam priores tabulas referret, ad quam moram referendus est versiculus 18. cap. 24. Exodi, & nonus cap. 9. Deuter. ut omnes authores vel tacite vel aperte fatentur, & clare ostendit ipse Moyses illo cap. 9. Deuter. v. 11. & ubi refert, transactis illis 40. diebus se à Deo per tabularum accepisse, sicut latum facinus vituli ab Hebræis constari, Deum inter necionem populum tum fuisse, tum se è monte descendisse, ac tabulas fregisse. Quæ de secundis tabulis nullo modo accipi possunt. Quare certum est, Moysen altera vice montem repetisse, ut posteriores tabulas acciperet, de quibus omnium contextus intelligendus est, v. 28. cap. 34. Exodi. Tum quia mox subiungitur, Moyses descendens de monte, tenuisse duas tabulas testimonij, & ignorasse, quia muta esset facies sua, ex consorcio Domini. Tum quia initio capitis eiusdem Moysi: precide, ait, duas tabulas lapideas instar priorum, ut scribam super ea verba quæ habebant tabula, quas fregisti.

Dua quadragesima diuersa.

8. Certum est tertio, illam quadragesimam cuius mentio fit Deuter. 9. non spectare ad primas tabulas: hisce enim contrafactis, Moyses ibi asserit se incidisse ante Deum, sicut prius, quadraginta diebus. Vtrum verò hi 40. dies ad secundas tabulas, an verò ad aliam quadragesimam in monte Sinai tractandam antequam pro tabulis posterioribus Moyses ascenderet, referendi sit, in questione est. Idem est de versiculo 10. cap. 10. Deuter. ut indicant illa verba prius, etiam hac vice. At verò de versu 25. cap. 9. Deuter. latius patet contra, utrum ad priores, an ad secundas tabulas, an vero ad intermediam quadragesimam in monte Sinai transactam, an denique ad aliam 40. dierum statim ad Cadesbarne habitam debeat reuocari.

9. Certum est quarto, ternis quadragesimis contineri dies 120. eosque

tiri inter diem 7. tertij mensis, & decimam septimi. Nam sex menses alternis ca-
ni & pleni conficiunt 177. quibus additi 9. dies septimi mensis conflant 186. à
primordio Nisan ad nonam diem Tisri inclusiue computatos. De quibus si 66.
tollantur (nempe primus & secundus mensis cum septem tertij) remanebunt
120. à die 7. Sivan ad decimam Tisri exclusiue numerandi.

10. His animaduersis existimo ternas quadragesimas Moyse dandas esse,
quarum primam fractis tabulis clauserit, secundam supplex pro delicto popu-
li, tertiam pro tabulis secundis transegerit. Ita auctores paulo ante in hanc sen-
tentiam relati. Nam exacta prima quadragesima Moyse sicut prius, 40. dies
Deo supplicauit. Deut. 9. v. 18. *propter omnia peccata vestra, inquit, qua gessisti contra
Dominum & cum ad iracundiam prouocasti, zinuui enim iram & indignationem illius, qua
aduersum vos concitatus delere vos voluit, veique propter confectum & adoratum
viticulum, qui ad aliorum peccatorum cumulum accesserat. Vnde apparet hæc
non spectare ad primam dierum quadragenam. Quod etiam ad vltimam qua-
dragesimam, qua absoluta secundas tabulas reulit referri non debeant, inde
colligo, quod Moyse ad Deum pro populo exorandum montem ascenderit
postridie, quam tabulas & vitulum confregerat, vt ad versum 30. huius c. nu. 3.
cum Cornelio, Torniello, Saliano annotaui. Quod autem tunc eam quadra-
gesimam non sit auspicatus, quam obtentis secundis cum: inscripto Decalogo
tabulis absoluit sua det antiqua Hebræorum traditio, qua reditus Moyse cum
secundis tabulis citra finem diei nonæ, aut die decima septimi mensis contigisse
narratur, ita vt Moyse die decima, primam post suum reditum concionem ad
populum habuerit, significauerit eum in Dei gratiam receptum, ac idcirco, eo
die postea festum expiationis institutum fuerit, quo Hebræi totius anni pecca-
ta expiare debebant. Hanc autem traditionem à Catholicis auctoribus proba-
ta esse ait Tornielus, & fateatur Bonfrerius Exodi 34. v. 28. & recipit Exodi 40.
v. 2. Lycanus Deut. 9. lit. l. vbi asserit Moyse è monte ad diem Expiationis cum
tabulis rediisse, vt supponunt, inquit, omnes Doctores Catholici & Hebræi. Idem docet
Genebr. an. m. 2669. sub finem, Salianus, & quotquot Moyse ternas quadra-
gesimas egisse putant, & diserte notat Bellouacensis lib. 2. hist. cap. 25. & 48. Si-
mili traditione tabulæ fractæ dicuntur die 17. mensis quarti: quam traditionem
præter alios recipit Cornelius Exodi 32. v. 19. Qui vnâ harum traditionum
acceptat, non video cur alteram aspernetur. Si autem Moyse bis duntaxat 40.
dies, in monte posuisset, multo ante diem 10. Tisri posteriores tabulas gloriose
fulgens reportasset. Siquidem secundam quadragesimam altero die à fractis
tabulis auspicatus est.*

11. Deinde in confesso est Moyse prius pro crimine adorati vituli Deo sup-
plicasse quam duas posteriores tabulas præparare iuberetur, & post mandarū
de

Tertia
quadrage-
sima con-
tinent dies
120.

Conclusio.

Prob. 1.

Prob. 2.

Z

de

P.
Philippi

Chronologia
in Testamenti

A IV

179

de hisce dolandis, die sequenti cum tabulis in monte Deo adfuisse, vt patet in Exodi 34. v. 1. 2. 4. ibique notat Cornelius & rationibus confirmat Abulensis, quod. Quæro igitur, quando Deus posteriores tabulas poliri iusserit? Si dixerit præceptum die quadagesimo siue ultimo secundæ quadagesimæ, eodem die Moysen è monte descendisse, ac tabulas parasse, quales antea fuerant, tum de monte siue summo mane die sequenti eas Deo in monte repræsentasse, vt habetur in cap. 34. v. 4. ibique fuisse cum Deo 40. diebus, vt notatur v. 25. Si hoc in cap. dixeris, ternas quadagesimas Moyse ritè concedes. Sin autem concedas Moysen necdum finita 2. quadagesima ad castra Dei iussu regressum, tabulas præparasse, & manè sequenti in montem portasse, vide quomodo verè dicitur Moyses se procidisse ante Deum 40. diebus, vt prius, & 40. noctibus Deum 18. Siquidem vt bene Cornelius in cap. 33. Exodi v. 7. aduertit, non est veritas le hocse 40. dies fuisse interruptos, per vnum diè, quo Moyses de monte descendit. Nam Moyses inquit, cap. sequenti v. 28. indicat satis se continuis 40. diebus & noctibus fuisse cum Deo in monte. Quod etiam tradit Abulensis Exodi 34. q. 1. dicitur serit Moysen cum secunda vice montem ascendisset ad deprecandum Deum pro remissione peccati Israelitarum sterisse coram Domino per 40. dies & noctes, orantem &c.

De 2. quadagesimo.

12. Respondent aliqui secundam Moysis quadagesimam inscriptionum tabularum hoc modo completam fuisse, vt die 39. manè Moyses ad castra tabulas posteriores parare iussus, mox è monte ad castra redierit, præcepit opera artificum tabulas curauerit, populo edixerit, ne quis in monte comederet, aut è regione pecudes pasceret, tum sequenti nocte ad montem regressus Moyses manè proximo, se cum tabulis Deo stiterit, Deus tabulis Decalogi inscripserit, ijsque acceptis Moyses tandem ad castra descendit die ab alio die priori in montem quadagesimo. Ita Cornelius cap. 33. v. 4. & cap. 34. v. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

isto loco non ferre absolutam de die quo Moyses secundas tabulas preparavit sententiam.

13. Quicquid sit de opinione Abulensis, sicut Cornelio & alijs ple- *Refellitur.*
 tisque non placet secundam Moysis quadragesimam vel per vnum diem in-
 terrumpere: ita nec mihi, vel vno die decurtare. Tametsi enim scriptura ro-
 tundo quandoque numero contenta, duorum triumve aut annorum, aut die-
 rum fractiones negligit: nullus tamen numerus in ea disertè positus sine legi-
 tima causa excogitatis huiusmodi minutijs vel augeri, vel minui debet: ratio-
 nem autem non video cur non præcisè & exactè accipiendus sit ille 40. die-
 rum numerus, quibus Moyses ante Deum procidisse dicitur propter peccata
 populi. Deuter. 9. vers. 19. & 25. & cap. 10. vers. 10. Quibus in locis, vt bene ad-
 uertit Salianus numer. 626. perspicuè temporis diuturnitas confirmatur, idem-
 que ascendendi finis in Deuteronomio recitatur impletus, quem in Exodo
 promiserat Moyses cum altero die à fractis tabulis populum his verbis allo-
 queretur: *Peccastis peccatum maximum: ascendam ad Dominum, si quomodo eum potero
 deprecari pro scelere vestro, reuersusque ad Dominum ait: &c. Exodi: 2. v. 30. Vnde con-*
cludit suo iudicio vim verbis Moysis inferri ab ijs, qui hos 40. dies positos in
precibus putant ad obtinendas nouas tabulas, cum prius oportuerit vitam &
ueniam obtinere. Quod etiam monet Tostatus Exodi 34. quæst. 1. vt illo loco
referam v. 1.

14. Ad primam rationem Tornielli numero primo allatam facilis est *Contra*
 resp. ôho: potest enim in authorem retorqueri, si queratur cur Torniellus duas *Torniellâ.*
 quadragesimas in Sina, & vnam in Cadesbarne Moyfi assignet? Deinde
 non idcirco tres quadragesimæ ab authoribus supra citatis admittuntur, quod
 ter Moyses dicatur 40. dies in monte fuisse: sed quod ex sacra scriptura tres di-
 stinctæ colligantur. Vna ante primas tabulas, de qua in fine cap. 24. Exodi,
 alia Exodi 34. vers. 28. tertia intermedia Deuteron. 9. vers. 18. quam ab alijs
 distinctam esse probabile est, ob rationes num. 10. & 11. iam propositas. Ille ve-
 rô numerus 40. dierum signatus Deut. 9. v. 25. & cap. 10. v. 10. ad intermediam
 quadragesimam spectat; quia Moyses suis precibus populo veniam impetra-
 uit, vt cum Saliano iam dicebam, num. 13.

15. Altera Tornielli ratio negatur: prima enim quadragesima inijs die
 septimo aut octauo mensis tertij; & die 17. quarti finita est; secunda à die 18.
 quarti mensis vsque ad penultimam mensis quinti ducta est. Tertia die
 vltimo eiusdem mensis cæpta ad diem 9. vesperi, aut decimam septimi mensis
 finita.

16. De Tostato in communi dici potest eum in primis fateri nostram opinio. *Tostatus*
 nem esse probabilem. Deinde eum, memoria lapsum, aut errasse Typographû, *explicatur;*
 dum

Z z

dum

dum inter cætera ait legem ex opinione Hebræorum esse datam die tertiâ
 sis tertij: hoc enim isti constanter ad diem sextam referunt, vt supra fatentur
 stato retuli; In specie verò dicendum est mandatum de dolandis tabulis
 impositum vltima die secundæ quadragesimæ: sequenti die eum diloculo
 tabulis politis, ad Deum in Sina rediisse, ibique 40. alias dies posuisse, de
 bus meminit versiculus 28. Exodi 34.

*Ad ratio-
 nes eius
 Resp.*

17. Quod contra Iudæos primo & secundo loco affert, categoricè negatur
 est, possunt enim à data lege vsq; ad diem 10. septimi mensis facile dies 100
 periri, vt dixi num. 9. & habet Lyranus Deut. 9. lit. l. Moysen etiam ad
 Expiationis cum secundis tabulis rediisse non solum Hebræi, sed etiam Chri-
 stiani tradunt. Tertium Torniello iudice Hebræis Tostatus imponit: &
 refutat, verum ad Chronologiam ceremoniæ expiationis non spectant.
 est, quod Moyses secundas tabulas retulerit ad eum diem, quo postea
 Expiationis celebrari solitum fuit. Quartum pariter negatur, vt patet ex
 Nam cum Saliano, Cornelio & alijs ostendi à confraçto vitulo & petra
 Idololatris, post die Moysen, non solum de perpetrato facinore populum
 iurgasse; sed mox etiam ad petendam à Deo veniam, montis iugum repeti
 Vide notas infra cap. 33. v. 7.

*De opinio-
 ne Corne-
 lij.*

18. Opinio Cornelij ex triplici capite mihi non probatur. 1. Quod sine
 idonea eam traditionem respuit, qua Moyses cum secundis tabulis ad
 Tifri rediisse censetur. 2. Quod 40. dies de quibus Deut. 9. v. 18. & 25. sine
 cessitate decurrit. 3. Quod 40. dies quibus Moyses in monte cum Domini
 isse dicitur Deut. 34. v. 28. non inchoet ab eo tempore, quo ibidè versu 4.
 ses cum perpolitis tabulis in montem Sinai ascendisse scribitur: sed ab
 censu, qui 39. diebus (vt ipse putat) præcesserat, de quo Exodi 32. versu
 enim vius scripturæ aliquando patitur, vt certus annorum aut dierum
 rus à remotiori aliquo termino deducatur, vt annotaui Gen. 11. v. vltimo
 men nunquam faciendum est, nisi causa legitima urgeat, qualis in
 controverfia non adfertur.

19. Deniq; mihi nõ probatur eorũ interpretatio, qui ea, quæ habentur
 32. v. 31. initio cap. 33. & initio c. 34. prius accidisse autumant; quam Moyses
 populo 40. dies precaturus montem conscenderet. Reuera enim pro
 ruli Deo supplicabat, cum diceret: *Obsecro peccauit populus iste peccatum magnum
 feceruntque Deos aureos &c.* Exodi 32. v. 31. Nec vlla causa affertur idonea, cer-
 orationem, ab ea distinguamus, quam Moyses ad 40. dies se produxisse
 statuit Deut. 9. v. 18. Ad dolandas secundas tabulas sufficiebat dies ille qua-
 gesimus, aut quadragesimus primus, quo Moyses secundam quadragesimam
 niens, ad castra reuersus est, quicquid aliqui dicant Exodi 34. v. 28. & c. 34.
 XXXII

XXXII. EXODI v.34.

Ego autem in die ultionis visitabo & hoc peccatum eorum. Hanc ultionis diem Rabbi Salomon intelligendum putat, de qualibet die, qua aliquid aduersi patientur Hebræi, eo quod hoc modo sui criminis pœnas luere viderentur. Sed hæc explicatio parum idonea est. Certum enim aliquod tempus hîc significatur, quo Deus in Isrâelitas, qui vitulum pro Deo habuerant singulari aliqua plaga animaduertit. Aliqui ad captiuitatem Babylonicam, alij ad excidium Ierololymitanum sub Vespasiano, alij ad extremum iudicium referunt, sed & hæc interpretationes sunt nimis longe petitæ, vt late docet Tostatus in hunc locum q. 46. Ultio enim de qua hîc agitur est certa pœna, quam Deus minatur, & re ipsa immisit in idololatrias, dum adhuc in viuus essent: nimirum pestis vel alia plaga qua è medio sublatis sunt, qui vitulum vt Deum venerati gladium Leuitarum euaserant. De qua peste sequens versiculus intelligitur percussit ergo Dominus populum, pro reatu vituli, quem fecerat Aaron, vt communis fert interpretatio, quam post alios sequitur Menochius. Quod factum creditur, antequam castra de monte Sinai mouerentur. Ita Tostatus illa q. 46. Cornelius in hunc locum, Salius num. 638. Torniellus num. 50. Bene addunt hii auctores (excepto Torniello) ultimo versiculo huius capituli, interrumpi sermonem Dei cum Moyse vers. 31. inceptum, & sequenti capite continuatum.

Quando facta sit hæc ultio.

CAPVT XXXIII. EXODI v.4.

Adiens populus sermonem hunc pestimum luxit. Hæc per prolepsin dicuntur, & colloquio Domini cum Moyse inseruntur, sicut illa quæ de ultione diuina ad calcem cap. præcedentis narrantur. Prius enim Moyles colloquio, quod vsque ad huius cap. finem pertexitur, absoluto, ad castra redijt, quam hæc populus audiret, vt bene monet hic Cornelius consentientibus ijs, qui vel ternas quadragesimas Moyfis admittunt, vel secundam à prima, non nisi diei aut noctis vnius interuallo seiungunt. Idem dicendum est de versu 6. huius cap. vt interpretantur Cornelius, Abulensis q. 8. Torniellus num. 50. & 51. Salius à num. 664. cuius rei probationem innuit sacer textus, dum refert Deum dixisse: Depone ornatum tuum. Hoc enim dixit, cum post comminutum vitulum, & extincta 2.000. idololatrarum, Moyles in monte Deum deprecaretur. Neque vero prius Hebræi ornatum suum depoluerunt, quam Moyles è monte reuersus diuinum eis mandatum intinasset.

Hic nõ seruat order temporis.

XXXIII. EXODI v.7.

1. Moyles quoque tollens tabernaculum tetendit extra castra procul. Quæstio est, quando id factum sit? Vtrum antequam Moyles fractis tabulis in montem ascenderet, pro populo precaturus, an verò cum inde descendisset. Abulensis

Quæstio. 1. Opinior.

Z. 3.

ita

p. philippi

Chronologia Testamenti

A IV

17

in explicatione huius capituli notat colloquium Dei & Moyses, pro populo
 lecto in monte orantis incipere à versu 31. capituli præcedentis, & hoc caput
 deduci, vt subinde anticipationibus, vel recapitulationibus interruptum
 stius colloquij narratio, prout iam de vers. 4. & 6. dicebam. Quæstione autem
 prima cum dixisset ad hoc colloquium pertinere etiam illa, quæ initio capi-
 tuli habentur, bene probat, id quod hic de tabernaculo refertur, non
 in monte gestum, nec eo tempore, quo Moyses ibi preces fundebat, 1. Quæ
 Moyses hic dicitur vltro citroque è castris ad tabernaculum, & hinc ad ca-
 strum commeasse: at verò 40. *isti dies fuerunt continui*, inquit, *quibus Moyses iu-
 rante Deum prostratus*. 2. Populus è suis quisque tabernaculis cernebat quod
 Moyses tabernaculum ingrederetur, & cum Deo loqueretur, nullo
 ostium tabernaculi apparente. 3. Cum abesset Moyses, Iosue in eo ta-
 bernaculo remanebat. 4. In eo tabernaculo causæ Hebræorum dicebantur.
 Quæ omnia, sine dubio in monte, nec eo tempore quo ibi cum Deo
 loquebat gesta sunt. Vnde colligit necessario dicendum esse, quod istud ta-
 bernaculum fuerit extentum per Moysen extra castra, aut quando occu-
 dololatras, antequam altera vice montem ascenderet, aut certe postea
 iam secundas tabulas retulisset. *Si dicatur primum*, ait, *erit ordinis mutatio
 recapitulationem; si autem dicatur secundum, erit mutatio per anticipationem*.
 dici posse, id factum aut fieri cœptum die vltimo secundæ Moyses quadage-
 simæ, antequam cum secundis tabulis politis quidem, sed necdum in
 montem repeteret, & esse anticipationem.

2. Opinio.

Rationes
 Iosue,

2. Quæstione tertia Iosue quædam rationes affert, quibus probatur
 deatur, hoc tabernaculum extra castra locatum fuisse, antequam secundas
 montem precaturus ascenderet Moyses, & hoc loco esse recapitulationem
 1. Quia cum tabulas secundas retulisset, confestim actum est de fabrica
 magni illius tabernaculi, quod postea erectum est prima die mensis primi
 infra dicitur. 2. Non semper extra castra tabernaculum hoc figebatur,
 tunc solum, quando patratu vituli facinore populus à Deo, quasi ex com-
 munitatis videbatur. Hoc autem apprimè conueniebat illi tempori, quo dimissa
 etas tabulas, & secundam Moyses quadagesimam effluxit. Post ad eam
 verò secundarum tabularum Deus placatus, & populus ei reconciliatus,
 nulla causa suppeteret, ob quam hoc tabernaculum à castris remoueret.
 Moyses hoc tabernaculum sæpius frequentabat, vt patet hic vers. 11. quod
 acceptas secundas tabulas commodè facere non potuit: tunc enim artibus
 in opus Sanctuarij incumbētibus adesse debuit, vt eos ad formam, quæ
 in monte ostenderat sequendam dirigeret. Ex quibus deducit videri reman-
 dine tēporis seruato ira fuisse institutā, vt Moyses vltimo die primæ
 quæstionis ibi fuisse

gestimæ de monte redux, tabulis fractis, vitulo in pulueres redacto, aquam istis pulueribus aspersam populo propinarit, ac 23000. idololatrarum morte multavit. Die mox sequenti obiurgato grauitur populo; ne plerique desperarent suas preces Deo offerendas promiserit, non tamen illico id præstiterit, sed prius hoc tabernaculum à castris effereandum curauerit, & loco separato erigendum, in quo aliquot dies egerit, antequam in montem simplex regrederetur. Tum exactis 40. diebus, radicante vultu cum tabulis secundis reuersus, mox tabernaculi fabricandi opus populo proposuerit, & intra castra, vt ante consueuerat habitauerit, quo artificibus commodè præesset. Denique addit: Hoc aliqui putauerunt sacris rationabiliter loquentes; sed non est totaliter verum. Huiusmodi autem veritas patetur infra, nempe apud ipsum q. 8.

3. Vera autem sententia est, hoc tabernaculum non fuisse prius extra castra erectum, quam Moyles in monte pro populi peccato Deum orasset. Ita Abulensis illa q. 8. Saliarius numer. 665. Torriellus numer. 50. Cornelius in hunc locum. Ratio est, quia hæc tabernaculi à castris separatio non prius fuit, quam populus ornatum suum deponeret; hoc autem fecit, quando ex Dei mandato Moyles de monte reuersus id edixit, vt liquet ex hoc capite, v. 5. & 6. Deus enim duo inter cætera Moyli in monte supplicanti dixerat. 1. Non ascendam tecum, quia populus duræ cervicis est, ne forte disperdam te in via. vers. 3. Alterum: loquere filiis Israel, populus duræ cervicis es, semel ascendam in medio tui, & delebo te. iam deponere ornatum tuum, vt sciam quid faciam tibi. Quæ cum Moyles filiis Israël retulisset, luxerunt illi, & deposuerunt ornatum suum, vt habetur vers. 6. cui mox subiungitur: Moyles quoque tollens tabernaculum tetendit extra castra. Hoc præcedenti ornatus depositioni annectitur, eo quod tunc contingerit, vt probant authores citati, quia sicut ornamentorum abiectio, ita & tabernaculi à castris separatio plurimum conferebat ad populum castigandum, vel etiam dignæ pœnitentiæ commonefaciendum, si fortè antea non ritè pœnituisset. Cum enim tabernaculo ad diuinum cultum potissimum ordinato Israëlitz priuabantur; tunc sacris quodammodo interdicti videbantur.

4. Sed adhuc restat quæstio, vtrum huius tabernaculi translatio facta sit antequam Moyles secundas tabulas referret, an postea? Tostatus & Cornelius relatis iam ad castra tabulis factum volunt, idque duplici potissimum argumento confirmant. 1. Quia dicitur eo tempore vocatum fuisse tabernaculum fœderis, puta à secundis tabulis legis, quibus denuo fœdus sancitum est, quasque Moyles in hoc tabernaculo tanquam Dei domicilio deposuit, inquit Cornelius. 2. Quia Moyles in montem secundo regressus esse scribitur cap. 32. vers. 31. & ibi fuit 40. continuis diebus, vt dicitur Exodi 34. vers. 28, & Deuter. 9. vers. 18.

Vnde

Quæstionis
Resolutio.

Alia
Quæstio.

1. Arg.

2. Arg.

P.
Philippi

Chronologia
in Testamenti

A. IV

17

Vnde inferunt, quæ hic ab initio versus sexti vsque ad finem vndecimi referuntur, per anticipationem esse inserta; ordine vero temporis seruato ad hunc cap. 34. esse referenda.

Conclusio.

5. Ego vero cum Saliano probabilius esse duco, ornatum ab Hebraeorum positum, & tabernaculum è castris translatum fuisse, quando Moyses abili fecunda quadragesima ad castra reuersus est, antequam tertiam auspiciis. Tunc enim sine dubio recensuit, quæ à Deo acceperat populo intimanda. De primis illud: *Depone ornatum tuum, vt sciam, quid faciam tibi:* quem audito Deus dato Israëlitarum mox deposuerunt. Sub idem autem tempus, quo isti sunt ornamentis spoliati sunt, separatim à castris fuit tabernaculum, vt omnes faceret. Deinde secundas tabulas Decalogo inscriptas non retulit Moyses ante nonam aut 10. septimi mensis, vt supra ex Hebræorum & Catholicorum traditione notauimus: non est autem verisimile tam diu dilatam hanc pernam, quæ tantum die circiter 17. quarti mensis admissum. Fateor igitur cum Abulensi Cornelio postridie adorati vituli Moysen rursus montem ascendisse, & 40. diebus non interruptis mansisse, nempe vsque ad 28. circiter diem quinti, mox à suo descensu hoc egisse, vt à populo & ornatus abijceretur, & deris tabernaculum remoueretur, vt sic efficacius peccatores ad penitentiam inuolueret. Hæc inquam cum ipsis admitto, sed nego tunc posteriores in castra reportatas; hisque assentior qui hoc ad decimam diem septimi mensis referendum censent.

Ad 1. opinionem in sommi.

6. Adea, quæ ex Abulensi numero primo allata sunt, dicendum in communi paruum istud fœderis tabernaculum translatum è castris fuisse, sed diuina ornamenta sua amoliti sunt Israëlitarum, sed diuina extra castra mansisse, vsque ad erectionem maioris tabernaculi, factam ad initium mensis proximo sequenti. Ac proinde quæ de huius tabernaculi translatione dicuntur di 33. v. 7. ea ad reditum Moysis, exacta secunda quadragesima referuntur, pro de frequentatione eiusdem tabernaculi annectuntur, post recuperatas tabulas, & tertiam quadragesimam absolutam, gesta esse autumo, & in prolepsin occasione translationis narrata.

Ad Rat. 1. Testati.

7. Ad primum argumentum num. 2. propositum respondeo, tabernaculum hoc à castris separatim fuisse, ante ademptionem secundarum tabularum, quando populus inter spem & metum trepidabat, verbis illis Domini mente repõstis: *Semel ascendam in medio tui, & delebo te.* Abulensis & Cornelius dicerent tantillam moram qua hoc tabernaculum seorsim tendebatur impediuisse, quo minus moraliter dici potuerit Moysen sine dilatione extruendo, altero tabernaculo, cuius ideam in monte acceperat.

Ad 2. Ras.

8. Ad 2. Abulensis ait non fuisse tabernaculum extra castra positum

paliter ob delictum Idololatriæ; sed quia Deus iusserat ut populus ornatu suo priuaretur, ad quem ornatum maxime spectabat tabernaculum hoc, in medio castrorum erectum. Quæ responsio æque seruit nostræ sententiæ atque ipsius. Adde remissa culpa Idololatriæ, hanc pœnam ab Israëlitis Deum merito exigisse, sicut ornamentorum exigebat amotionem. Sic cum Nathan Propheta ex parte Dei significasset Dauidi remissam adulterij culpam; nihilominus infantis inde nati mors secuta est, pœna peccati. Etiam in humanis offensæ sic aliquando remittuntur, ut onus aliquod remissioni adiungatur: qua ratione Dauid filio suo Absalomi Ierosolymam redeundi veniam indulgit, ita tamen, ut reducem filium in suum conspectum aliquanto tempore non admitteret. Dicitur igitur poterit remissa iam delicti culpa, Deum voluisse Israëlitas, ob perpetratum Idololatriæ scelus multare, tum aliorum ornamentorum ablatione, tum tabernaculi separatione.

9. Tertium bene explicat Abulensis: hoc enim tabernaculum non tantum à castris aberat, quin populus eo facile ventitare posset. Poterant Hebræi huc afferre, quæ pro futuro Sanctuario offerebant, poterat Moyses huc ad se artifices accersere, poterat hinc, imo & solebat (ut ver. 11. insinuatur) identidem ad castra se conferre, & ibi artificibus modos ac formas rerum fabricandarum præscribere.

10. Ad rationes eorum, qui numer. 4. probare nitebantur tabernaculi & ornamentorum sepositionem non nisi post secundas tabulas per Moysen relatas contigisse responderi Lyranus Exodi 33. lit. X. hoc tabernaculum vocari fœderis, tum quia Deus ibi cum Moysse loquebatur, & sui fœderis rationes, conditiones, obligationes explicabat, tum quia lites ibi dirimebantur, ut nempe fœdera, id est, pacta & contractus seruarentur. Hebraicè dicitur אהרן מועד, *tabernaculum conuentus*, quia eo populus, quasi ad Ecclesiam confluerebat, ut notat Salianus num. 668. Cornelius Leuit. 1. v. 1. Vatablus ab eo citatus, Oleaster Pagninus, Areas Montanus, qui *moëd* deducunt à radice ועד. Poterat igitur hoc modo *tabernaculum fœderis*, siue conuentus appellari, antequam in illud secundæ tabulæ inferrentur. Adde potuisse etiam *fœderis* appellationem sortiri ab eo volumine, quod *fœderis* nominatur Exodi 24. v. 7. & sine dubio in hoc tabernaculo asseruabatur. Non tamen displicet coniectura Bonfretij in cap. 33. Exodi opinantis hoc tabernaculum sic dictum, ab ipso fœdere, quod cum Deo fuit initum cap. 24. Exodi, & contestatione vtriusque facta, qua Deus Israëlitas in populum elegit, si in Dei cultu permanerent constantes, sicut populus se omnia facturum receperat. Iam tunc enim hoc tabernaculum fuisse erectum, atque in eo sancitum hoc fœdus valde probabile est. Sic *moëd* commodè ab auad מועד, deriuabitur, & hoc tabernaculum dicetur fœderis siue

Aa

testi-

P. Philippi

Chronologia Testamenti

A. IV

17

testimonij, iuxta versionem 70. & S. Hieron. siquidem fœdus, pactum, & testimonium, in Scriptura non raro confunduntur.

Ad 2. arg. 11. Ad 2. Concedo Moysen 40. dies continuos in monte secunda vice egisse & horum 40. dierum initiū sumi ab eo, quod habetur Exodi 32. v. 31. *venit ad Dominum ait, &c.* nego verò eos finitos fuisse in inscriptione secundarum tabularum. Quæ autem habentur Deut. 9. v. 18. de secunda quadragesima interpretor. At illi 40. dies Exodi 34. vers. 28. notati de tertia quadragesima intelliguntur. Concedo etiam in ijs quæ hic traduntur ab initio versus 6. vsque ad 12. clusivè esse anticipationem, ita tamen ut depositio ornatus & tabernaculi translatio ea præcesserit, quæ cap. sequenti v. 4. de ascensu Moysis in montem cum politis tabulis habentur. Quæ vero de Moysè tabernaculum & cetera frequentante hic adscribuntur, inter cap. 34. & 35. ordine temporis interposita sunt. Vide notas ad initium cap. seq.

XXXIII. EXODI v. 12.

*Quando
hæc dicitur*

Dixit autem Moyses ad Dominum. Tornellus putat hoc dictū à Moysè post petitiones ad veniā populo impetrandā fufas è monte reuerso, positis iā ornamento tabernaculo à castris separato. Alij vero melius censent hanc esse partē sententiæ, quibus Deus cum Moysè egit continuos 40. diebus in Sina commoratus, antequàm descenderet, & ex Dei mandato Israelitas ornamenta deponerent, ac tabernaculum è castris transferret. Ita Abulensis, Cornelius, Salianus quotquot ternas Moysi quadragimas in Sina attribuunt.

CAPVT XXXIV. EXODI v. 1.

*Conditio-
nes Tabu-
larū Legis
accipien-
dæ sunt.*

1. **A** C deinceps. Notat in hunc locum Abulensis hæc duo verba, quæ alibi in Hebræo, nec in Græco iam leguntur, non carere mysterio; seu nuare, Deum secundas tabulas non fuisse daturum, nisi quæ ante narrata facta fuissent. Nam, inquit, cum Moyses ascendit in montem ista secunda vice ascendit ad deprecandū Deū pro remissione peccati, & ita diu stetit eū Domino, per continuè orans & petens. Deut. 9. tandē obtinuit veniā ut petebat, ut patet ibidē. Dicitur adhuc dimisso peccato populi, Deus nollet præcedere Israelitas, sed diceret, quod præcederet eos Angelus suus, oravit tam diu, quousq; obtinuit, ut Deus præcederet eos in itinere. Quod autem Deus secundas tabulas daturus non fuisset, nisi duabus illis rebus cessis, probat: quia si Moyses veniam delicti non impetrasset, Deus Hebræos ut comminatus fuerat deleuisset. Rursum si Deus istos non præcessisset, impetibus miraculis protegendo, & eorū hostes perdendo, Israelitæ perisset, ut tabulis autē tabulæ nō profuissent. Qui discursus mihi minime spernendus videtur, & ex eo colligo, Abulensem hîc eis assentiri, qui ceteris Moysen dies quadragimas in monte secundo quadragimarum assertores,

2. *Præcide tibi duas tabulas.* Idem repetitur Deuter. 10. v. 1. *In tempore illo dixit Dominus ad me: dola tibi duas tabulas lapideas, sicut priores fuerunt, & ascende ad me in montem.* Vbi Tostatus notat, verba illa tempore illo, duplici modo intelligi posse. 1. finitis 40. diebus, quos orationi impenderat Moyses, iuxta eorum sententiã, qui tres dierum quadragenas in monte à Moysè transactus voluit. 2. necdum finitis altera vice quadraginta diebus, ad quorum finem Moyses cum secundis tabulis redierit. Et addit priorem sensum esse veriorem. Siue autem binæ tantum, siue ternæ quadragelimæ admittantur, hoc mandatum de tabulis præcidendis, dedit Deus Moysi, priusquam absoluta secunda quadragesima de monte descenderet. q. d. Descende confestim de monte, refer ad populum quæ tibi in mandatis dedi, binas tabulas ad priorum normam accommoda, & crastino die cum ijs in monte te mihi præsentem siste, vt patet ex ijs, quæ vers. seq. consignata habentur: *esto paratus manè, vt ascendas statim in montem Sinai, stabisq; mecum super verticem montis.* Ita docet Abulensis hic q. 3. Salianus num. 662. Cornelius in hunc locum, dum ait isto mandato; Deum cum Moysè sermonem profecutum, ac eum tandem compleuisse in inscriptione secundarum tabularum: quod tamen posterius non admitto, sed sermonem istum finitum existimo versu 3. his verbis: *boves quoque & oves ne pascantur è contra.* His enim dictis, finito colloquio diuino Moyses protinus descendit, idque manè vt cum Abulensi notat Cornelius toto autè illo die erat acturus cum populo, tabernaculū amovendus, ac denique tabulas paraturus, quas die sequenti manè Deo repræsentaret.

3. Torniello non assentior, qui hæc mandata, de quibus, v. 1. 2. 3. huius cap. Moysi data asserit, cum iam pridem de monte, absoluta pro populo deprecatione descendisset. Hoc enim neq; communi interpretum sensui, neq; sacro textui Deut. 9. v. 18. satis congruit, vbi ad 40. dierum spatium tenditur ista deprecatio, quam Moyses inceperat Exodi 32. v. 31. & se facturum receperat v. 30.

4. Dicendum igitur autumo, Moysen vltimo 2. quadragelime die, hæc mandata manè accepisse, ad castra reuersum mox idoneis artificibus curam præcidendarum tabularum demandasse, populo, quæ à Deo acceperat palam fecisse, ac in primis illas minas: *non ascendam tecum, quia populus durus cervicis es, ne forte disperdam te in via. Rursus: semel ascendam in medio tui, & delebo te. tam nunc deponaturum tuum, vt sciam quid faciam tibi.* Ne verò tam graui denunciatione plerique omnes consternati spem omnem abijcerent; addidit Moyses Deum suis tandem precibus exoratum, Israelitas non deleturum, nec deserturum, sed in tertiam promissam inducturum. Exodi 33. vers. 15. & 17. atque ita populum in spem, fiduciamque erexit, non tamen sine alicuius vindictæ metu, nec sine pœnitentia eum esse voluit. Spoliat igitur Hebræos suo ornatu, & futuræ multæ expectatione suspensos tenet, maximè ob illa Dei

Quando
hoc iussimP.
PhilippiChronologia
Testamenti

A. IV

17

Conclusio

verba: vt sciam quid faciam tibi. Postremo, se postridie manè sine comite, in montem cum tabulis inscribendis rediturum edicit, vetatque ne vllus in monte pareat, neue boues aut oues è regione pascantur. Exodi 34. v. 3. Quibus aduolutus in populo exoritur, deponitur ornatus, tabernaculum fœderis, quod nihil sanctius, nihil gloriosius erat in castris, soluitur, & inde translatum se erigitur: in quod sine dubio Moyfes paratis ad vesperam tabulis se receptis summo manè in montem reuersurus.

XXXIV. EXODI v. 4.

Initiū tertii mensis quadragesimæ.

De nocte confurgens ascendit in montem Sinai, sicut praeceperat ei Dominus, praecepitque ei tabulas. Hinc auspicatur Moyfes tertiam ieiunij quadragesimam diei mensis, vt vult Torniellus cum ijs, qui hanc tertiam quadragesimam ad mensis ac simul, mensis primum, tertium, quintum &c. sub hæc tempora caues se opinantur. Qui verò menses istos plenos fuisse rentur, penultimæ diei mensis quinti huius quadragesimæ initium consecrant, vt Salianus.

EXODI 34. v. 22.

Caput anni profani in autūno.

Solemnitatem, quando redeunte anni tempore cuncta conduntur. Nempe diei mensis Tisri, quo ineunte dieitur redire anni tēpus, quia finitū fuit vnus & rēditus inquit Tostatus, ad calcem q. 18. Quod de anno ciuili interpretor, & etiam seruant Iudæi, qui hinc suos annos ordiuntur, ac in suis Calendarijs mensis primum locum attribuunt. Addunt aliqui tēpore Moyfis & multis retro mensis mensis Tisri fuisse initiū anni: quod cōcedo, de anno vulgari. Sicut tēpore homines autūni oportunitatē secuti, à festo S. Remigij, vel S. Gallij contractū deducunt: ita olim, etiā Patriarcharū temporibus in vsu fuisse persuadere, nō quod in autumno mundus sit conditus, sed quod tunc partem milias fere videre soleant, quæ in annum sequentem vitæ præsidia supplicia cessantia sint. Sed hæc nō obstant, quo minus etiam à Calendis Ianuarijs mensis annos aggtediamur, ac Hebræi, nunc vt olim Nisan primū habeant mensibus anni, & inde Patriarchæ mundi ætatem computarint, vt alibi dixi. Sed in Vere rātum, nec solum in autumno præcorum annorū initia cōstituta. In negotijs enim diuersi generis diuersa annorū capita statuere nullum incōmodum. Adde ex hoc Scripturæ loco colligi non posse, quod in autumno fuerit annorū initiū: Latinus enim textus nihil aliud habet, quā solemnitas tabernaculorū illa anni parte celebrandam, qua terre fructus reconducuntur. Cuius habet: ἐορτὴν συναγωγῆς μεσσηνίας ἐν τῷ 8. festū collectionis medicatæ annu-

Quid sit Tikupha.

Thecupha autē nō ad solū anni exordiū, aut finē accommodatur, sed ad partitā anni varietatē, autumnū, hyemem, ver, æstatē. Vnde in sua: um. Ep-

ridum tabulis, thecaphath adscribere solent, non soli Tifri, sed etiam Tebeth, Nilan & Tamuz. Vis igitur verborum huius loci, aliud non vrget, quam vt autumno redeunte festum Scenopegie celebretur.

EXODI 34. v. 28.

Fuit ergo ibi cum Domino, quadraginta dies, & quadraginta noctes. Tostatus in hunc locū. q. 23. Computatur, ait, isti 40. dies, quibus Moyses iacebat corā Domino orans, vt remitteret peccatum populi. & dies illi in quibus descendit de monte, & excidit tabulas lapideas, atq; portauit ad Deum, atq; scripsit eas Deus, & reuersus fuit Moyses de monte portans eas. Idē lenxius Cornelius hic, & primam Moyses quadagesimā computat à die septima mensis tertij vsque ad decimam septimam mensis quarti: postera, id est, 18. die inchoat alteram quadagesimam, & finit eam die 28. mensis quinti, quo putat Moysen secundas legis tabulas à Deo accepisse & radianti fronte illustrem ad castra rediisse. Ita philosophantur plerique, non tamen omnes, quā duas tantum quadagesimas Moysi concedunt. At verò longè verius esse puto, quod idē Tostatus notat Deuter. 10. v. 1. nempe finita 40. dierum oratione, Moysi datum esse de tabulis præcidendis mandatum, vt afferunt ij, qui ter 40. dies Moysen in Sina adscribunt. Vnde concludo, 40. dies hoc v. 28. notatos computari ab eo die, quo Moyses cum petitis tabulis ascendit, vt pridie iussus fuerat, & hisce diebus 40. contineri ea, quæ à versu 4. vsque ad 28. huius capituli recensentur. Inijr autem hæc quadagesima die circiter 29. mensis quinti, & relictis ad decimam septimi mensis diem tabulis completa est, vt etiam Tornielus fatetur num. 52. & 56. licet tertiam in Sina quadagesimam neget. Moysen porro hæc tabulas ad diem 10. mensis septimi reuulisse tradunt non modo Hebræi, sed & Christiani, vt supra dixi Exodi 32. vers. 30. num. 10. cum Lyrano, Hugone, Torniello, Saliano &c. qui rationem probabilem afferunt, non quod Moyses reuersus mox festum expiationis celebrauerit: sed quod hoc festum eodie institutum sit, quo Hebræi illius peccati, quod adorato vitulo admiserant, plenam remissionem acceperint. In memoriam enim huius beneficii festum Expiationis statutum esse præter alios docet, S. Thomas, 1. 2. q. 10. a. 4. ad 10. Quando autem aliud non constat, illo anni die beneficium à Deo acceptum esse dicitur, quo annua celebritate recolitur, vt patet exemplo Paschatis, Pentecostes &c. Addit Salianus num. 709. Moysen cum tabulis facie splendente ad vesperam diei 9. rediisse, quando more Hebræo dies decimus inchoari censetur: quod probabile duco, non tamen certum, cum non constet, vtrum 40. illi dies, quos egit cum Deo Moyses ita computandi sint vt quadagesimo, ad castra redierit, an verò die quadagesimo primo.

Hæc aliqui ad 2. quadagesimam referunt.

Alij melius ad 3.

P.
Philippi

Chronologia
Testamenti

A IV

17

CAPVT XL. EXODI v. 2.

Quando
hoc iussum
fuerit?

1. Opinio.

1. **M**ense primo, prima die mensis eriges tabernaculum testimonij. Videri cuiuspiam
set, Deū hoc mandasse prima die mensis primi, vt moner hic Abulensis q. 1. Nam Moyses ad parendum Deo promptissimus erat, atque ita vix
eodem die mandatum accepisse, quo effectum dedit. Verum hanc rationem
non esse efficacem, bene docet idem author; dum enim aliquid ita præcipitur
vt tempus executionis non determinetur, perfectæ obedientiæ est, quam
num fieri potest, in executionem incumbere. Quando verò is qui præcipit
certum executioni tempus designat, virtus obedientiæ, tempore præcipiendi
mandatum exequitur. Cum igitur hoc loco, Deus certam diem erigendi
tabernaculo præscripserit, potuit Moyses perfectè obtemperare, erigendo
prima die mensis primi: etiam si mensibus aliquot hoc mandatum præcipi
perit quam prima ista dies affulgeret. Neque etiam existimandum est, quod
hoc præcepisse pridie illius diei, quo opus faciendum erat: vsitationem
quendi modo dixisset Deus, *cras, altero die, vel mane*, eriges tabernaculum
Exodi 34. v. 2. *Esto paratus mane*. Et 1. Reg. 28. v. 19. *Cras autem tu & filij tui
eritis*.

2. Existimat autem Abulensis, aliquot antè diebus, quam perfectè
Tabernaculi partes, Deum cum præsciret, quando absoluendæ essent,
præcepisse, vt prima die mensis primi tabernaculum illud statueret. Quæ
ratio probabilis est & Cornelio placet.

2. Opinio.

Torniellus verò ad an. m. 2544. num. 91. putat datum Moysi hoc mandatum
perfectis iam rebus ad tabernaculum requisitis. Omnes autem in hoc
tiunt, vt sub finem anni primi ab Exodo, hæc fabrica fuerit absoluta, & Moysi
illius erigendæ mandatum accepit. Cæptam etiam huius operis
mox à Moysi reditu cum secundis tabulis commune est authorum aliorum
Hunc reditum nonnulli ad 28. diem mensis quinti referunt vt Cornelius

Taberna
culū 7. fore
mensibus
constru-
tum.

15. alij meo iudicio verius ad 10. mensis septimi. Sic ædificatio & erectio
tabernaculi tenuit Synecdochicè septem menses, puta maiorem partem
mi, totos quinque sequentes & primam diem mensis primi, si annus com-
fuit; si embolimæus; integer mensis adijciendus erit. Exacta verò com-
ne, ab inchoata tabernaculi constructione, vsque ad erectionem transiit
sex menses, minus nouem aut decem diebus. Tantum enim temporis
piationis, vsque ad anni finem intercurrit, vt præter alios notat Bonfronius
v. 2. vbi errore Typographico aut mnemonicò, sextus mensis pro septimo
scribitur.

